

Murta

N.º 16 VALÈNCIA, SETEMBRE 1979 60 pessetes

Aplèc valencianista al Puig.
9 d'octubre de 1933

Responsable: cada valencià

Un home seria el mateix én una cara o én una altra; én un nom o én un altre. Pero un home té una cara i un nom concrets; els que li corresponen i pels quals el coneuem i el diferenciem de cada un dels altres homens.

Una pàtria seria la mateixa én una bandera o én una altra; én un nom o én un altre. Pero una pàtria té una bandera i un nom concrets; els que li corresponen i pels quals la coneuem i la diferenciem de cada una de les altres pàtries.

La Pàtria Valenciana té una bandera: la Senyera, i un nom: València. Això no s'ha qüestionat mai.

¿Qui ho ha dut a qüestió? ¿Quan? ¿Per què?

¿Qui? Els pancatalanistes, que volen la bandera catalana i el pedestre nom de «Pais Valencià» per a ser un «País» dels inventats «Països Catalans».

¿Quan? Fa quatre dies, que es quan es sentiren «clandestins» i, poc decidits, s'ajudaven d'altres «clandestinitats».

¿Per què? Per pactes interessats que a qui no interessen gens es a València.

Tots els valencians, cada un dels valencians, som responsables davant d'aixà calamitat que seria el deixar-nos canviar la cara i el nom.

La nostra Pàtria es València.

I la bandera valenciana es la Senyera.

Sumari

	Pàg.
El nostre 9 d'octubre. Miquèl Adlèrt Nogueròl	1
La conveniència i els «Països Catalans». Xaviér Casp	3
Per als que encara no havien naixut, i no ho coneixen	5
Les cartes al Director	6
Prohibició Constitucional del terme «País». Joàn Fernando Badia ...	7
Calixte III, un Papa valencià. Alfons Vila	10
A Laura. Gimo Lanuza	15
Una empresa soci-econòmica del segle XIV. Miquèl Llop Català ...	16
València en sa llum. Victor Maicas	21
¿Quí està darrere del grup «Maulets»? J. Pelejero Ferrér ...	22
Humor-ficció: El major espectacul del mon. Josep Bea Izquierdo ...	27
Açò ha vist Milo	31
La «Scala de contemplació», d'Antoni Canals, editada. F. M. i Li. ...	32
Les arrels del poble valencià. Josep Aparicio Pérez ...	34
Qualificada «C». Vicent Garcia & Antoni Fontelles ...	37
Vocabulari Fullana. Josep Boronat Gisbert ...	39
De la meua fullaraca. Josep Sanç Moia ...	41
Raconet de la llengua valenciana. Miquèl Adlèrt Nogueròl ...	43
Premi Angel Villena 1979 ...	47

AVÍS DE *Murta*

Per als que al recibir el n.º 15 els finalisà la subscripció

Tots aquells que encara no hagen enviàt ses ordens de carrec al Banc i còpia a estes oficines, els preguém que ho facen a la major brevetat possible.

En el cas de que, per qualsevol circumstància, no vullguen fer efectiva la quantitat de 720 pessetes per este sistema, poden enviar-la per gir postal a nom de PARAVAL, S. A., Grup Editor MURTA, n.º de compte 02405662 de la «Caja Postal de Ahorros, calle Lauria, 18, Valencia». O bé enviar un taló a nom de MURTA, a esta oficina, carrer Cronista Carreres, 9, Valéncia-3.

Murta

N.º 16

Setembre 1979

Director periodiste:
Carles Sentí Esteve

Director literari:
Xavier Casp

Edita:
PARAVAL, S. A.
Cronista Carreres, 9
Apartat de Correus 499
VALENCIA-3

Publicitat:
Apartat de Correus 499
Tel 365 80 72
VALÈNCIA

Deposit legal:
V. 1.738-1978

Imprimíx:
Quiles, Arts Gràfiques
G. Esteve, 19
VALÈNCIA

Fotogravats:
Añón

MURTA adopta per a la llengua valenciana l'ortografia de la Secció de Llengua i Literatura de l'Acadèmia de Cultura Valenciana

Com Miquel Adlert Noguerol no es troba en condicions d'escriure, per la seua delicada salut, i MURTA no vol prescindir de la seua col·laboració, per la clarividència d'esta i perquè ell es part important de la nostra empresa, li hem demanat l'escript que va llegir en l'acostumada reunió semanal que es celebrava en sa casa els dimarts, el 6 d'octubre de 1953, dedicada al 9 d'octubre d'aquell any. Martí Domínguez Barberà, que era director de Las Provincias, tingué notícia de tal articul, que demanà traduït al castellà i el publicà en el dit diari el 9-10-1953.

A continuació, i en vespres del 9 d'octubre d'enguany, MURTA publica l'original, per creure'l totalment valit, no per a ara, sinó per a sempre.

El nostre 9 d'octubre

Per Miquel Adlert Noguerol

Eixa freqüent tendència valenciana cap a lo barròc, de la qual s'ha pretés donar interpretacions, i que arriba en ocasions a convertir el barroquisme en una com excrescència envolvent i ocultadora de les coses, a tal punt que moltes vegades no es possible aplegar a l'essència de les coses; este barroquisme ha rodejat l'efemèrides valenciana del 9 d'octubre de tants aditaments, que resulta difícil penetrar fins al seu espírit.

En primer lloc es un error —si be, per altra banda, un error molt comprensible quan encara hi ha qui creu que la Història es la relació de les batalles— considerar-la com la commemoració d'una gesta bèlica. En rigor, hi ha, sí, al seu voltant un fet guerrer: la victòria de "l'alt Rei En Jaume, de bona memòria", com gojaven en designar-lo en altres èpoques, però si el fet d'armes fora la motivació commemorativa, la celebració no seria el 9 d'octubre sinó el 28 de setembre quan, segons la "Crònica" de Jaume I, este diu que, al vore sa "senyera sus en la torre, descavalgam del cavall, e endreçam nos vers horient, e ploram e besam la terra per la gran mercé que Deus nos havia feyta". O siga, el moment de la rendició que assenyala el de la victòria militar, que én la conquesta acaba la batalla de València. El succès militar queda, per tant, liquidat én la capitulació de Zeyan, i no s'extén, per tant, al 9 d'octubre, si no es com a causa d'este, i la causa no es mai l'efece.

Pero no vaig a enumerar totes les falses interpretacions d'esta efemèrides de la qual també s'ha apoderat el folklore —joh, que terrible esta paraula!— si be en este cas, per autèntic, es simpàtic i estimable.

El 9 d'octubre es una festa civil, la gran efe-mèrides civil per a València; festa civil no en la restrictiva apreciació de son sentit negatiu (no religiós, no militar...) sinó en l'amplitut que li proporciona la significació de la seu etimologia de ciutat. Note's que en el 9 d'octubre no es tracta de la "conquesta" —esta caldria referir-la al 28 de setembre— de València, sinó de l'"entrada" de Jaume I en València, i açò es alguna cosa mes que un joc de paraules i moltíssim mes que una coincidència, perquè el 9 d'octubre es l'entrada no solament de Jaume I, sinó de moltes coses —i d'aquí la civilitat de la festa—; i entrada de moltes coses en València i també entrada de València én moltes coses, perquè, en realitat, ¿entraven en València Jaume I, una religió, una cultura, una llengua, un dret, una personalitat com a poble, la integració en una comunitat històrica... o era València la que entrava én tot açò? ¿O era mes bé una mútua compenetració germinadora en la que no se sap a qui assignar la funció de la llavor i a qui la de la terra?

Pero lo cert es que València —també en el mes ample sentit seu de poble, no de ciutat— naix en aquell moment perquè en aquell moment naix la ciutat. I açò no es una paradoxa, perquè els pobles son ses capitals quan estes saben ser-ho, i València ho sabé ser en aquell instant i durant molt de temps —¿ho sap ser ara?— i per això, encara que en aquell moment no s'iniciava ni s'acabava la conquesta del Regne —no s'oblida que els límits definitius no s'alcalçarien fins a Jaume II— naixia València-poble perquè València-ciutat sabia ser capital, cap —i torne a les etimologies— de tot el Regne, que vol dir ser de tot el Regne, o ser per a tot el Regne, o ser tot el Regne, o que tot el Regne fora València-ciutat: la capital.

I açò es l'essència, lo fonamentàl del 9 d'octubre. Lo atre son els accidents, els antecedents, les derivacions. I segons l'essència i el foment deu ser la celebració, perquè les commemoracions mes acertades son les mes llògiques én lo que es commemora i esta llògica s'aconseguix én l'adequació a l'espiritu de lo commemorat.

Bandera catalana

Els pancatalanistes no volen dir-li a la bandera sense blau, bandera catalana: lo que es; ni bandera dels «Països Catalans»: lo que volen que siga. D'aquí que inventaren lo de «quatribarrada» (els catalans sempre li han dit barrada, simplement); i al Consell Pre-autonomic núm. 1 se li ocorregué penjar-li una càguila i dir-li bandera del Consell.

Es una màxima bèlica que no deu acceptar-se, la lluita en el terrén que convé al contrari. I en el camp on es defén la bandera de sempre: la de la franja blava, es complau el desig pancatalaniste de no dir bandera catalana a la que ho és, i se li diu, com volen els pancatalanistes, «quatribarrada», del Consell o, despectivament, màrfega, en lloc de BANDERA CATALANA, com se li deu dir i que es com no vol el pancatalanisme que se li diga.

La conveniència i els «Països Catalans»

Per Xaviér Casp

Per lo general, un tot està compòst per varis parts, algunes de les quals son imprescindibles mentres que altres son prescindibles. No es deu trabucar mai el valor de les parts d'eixe tot, perquè si es prescindix de les imprescindibles, per molt que valorém les altres, el tot deixa de ser lo que es.

Per atra part, es molt freqüent que quan umanté una idea, s'apassione en l'exposició i defensa d'ella. Açò es inclús recomanable, perquè difícilment pot convencer qui no està convençut. Pero cal no oblidar que la passió, per a que siga profitosa, ha de ser passió serena (esta es una idea perfectament estudiada per Hegel). Sense serenitat, la passió se n'ix de marea i fa malbé lo que era bo.

Dic tot açò perquè els lectors de l'articul «Els Països Catalans, traducidos a números», de Vicente Palmer Terrades, publicat en «Las Provincias» el 18 del calorosissim mes d'agost passat, podrien traure algunes conclusions equivocades de lo que crec que l'autor vol dir, perquè el Sr. Palmer Terrades es deixà dur pels dos perills que he apuntat adés.

Per tant, yo no vaig a rectificar res de lo que ell diu, sinó a procurar aclarir des del meu criteri.

Hi ha un punt en el referit articul que diu: «**No queremos ser catalanes, entre otras razones, PORQUE NO NOS CONVIENE**», i aporta una raó d'economia que crec que es tan real que verdaderament, com ell diu: «...no se exhibe lo suficiente». Ara be, ell diu que es «para nosotros primordial» i com «primordial» es lo que precedíx i servíx d'orige i de fonament, ya pot induir a confusió.

Es precís no oblidar que la «conveniència» no precedíx ni servíx d'orige, sinó que es un moviment posterior, de calcul de la raó, que

no pot anular ni canviar els fets anteriors. La «conveniència» es una realitat ACTUAL i, en este cas, de CONJUNT, per lo que quedaria molt pobra i controvertible si la separém del temps i la reduim a lo personal. Perquè a vore: lo que HUI no convé, ¿no pot convindre desprésdemà? I lo que als VALENCIANS no convé, no pot convindre a algún valencià? I si a eixe valencià li convé, ¿ya es prou raó? ¡No! I no, precisament per les «otras razones» entre les que estan les bàsiques i incommovibles, les imprescindibles per a que el tot seguixca sent tot.

Per açò, dir que no volem ser catalans «**porque no nos conviene**», es tant com dir que quan nos convinga, si que voldrem. I açò es totalment fals. Els valencians no volem ser catalans, simplement perquè som valencians. I prou. Perquè el ser valencià es un tot en el que entren eixos factors «...que constituyen una nacionalidad: la etnia, la cultura (con sus diversas facetas de tradición, arte, lengua, religión, pensamiento, etc.), la geografía, la economía y, sobre todo, y como condición esencial, 'la voluntad de ser'». Açò son paraules, plenes de raó, del Sr. Palmer Terrades en el mateix articul i en elles, com es veu, no figura per a res la «conveniència», sinó eixes «otras razones».

Tota persona es filla d'un pare i d'una mare concrets, tant si li convé com si no li convé. Ho es, i això es tot. Els valencians som fills de València, tant si nos convé com si no nos convé. Mes encara: es pecar d'infidelitat el sol fet de pensar si nos convé o no nos convé. ¿Es que nosaltres, valencians, podem pensar dignament si nos convindria mes ser anglesos? Açò com a conjunt. Per tant, no podem pensar-ho tampòc personalment, perquè equivaldría a anar contra el conjunt. Pel camí de la «conve-

niència», si a un pancatalaniste li convé ser català, justificaria lo que es injustificable. Si un fill, per conveniència, canvia de pares, es un renegàt. Lo matéix si un valencià, per conveniència, canvia de pàtria.

Son alguns altres punts del referit articul els que també mouen a confusió com, per exemple, quan diu que: «**Y podremos admitir que catalanes y valencianos pertenezcemos a una misma área lingüística...**» ¿Només «catalanes y valencianos»? També son de la mateixa àrea lingüística els castellans, els gallecs, els portuguesos, els italians... i seguis el Sr. Palmer Terrades: «...con diferencias profundas en la fonética y mínimas en la gramática (que habría que normalizar)...». Diferències profundes en la fonètica; ¿pero es que la llengua no es pura fonètica? I mínimes en la gramàtica; ¿quina gramàtica? ¿La de l'**Institut d'Estudis Catalans**» én alguns «dialectalismes» que s'atrevixen a introduir els mes vergonyants pancatalanistes? Naturalment, si nos «normalitzéssim» en eixa gramàtica, les diferències escrites serien mínimes perquè la llengua valenciana escrita ya no seria valenciana, sinó catalana, perquè no respondria ni a la fonètica, ni a les flexions verbals, ni al lexic, etc., etc. I en quant a que «...habría que normalizar...», això es lo que ve fent la Secció de Llengua i Literatura de l'Acadèmia de Cultura valenciana que acaba de publicar, com a primér pas de la gramàtica i després de fonamentats estudis, una Ortografia apropiada a la llengua valenciana, per a escriure lo que's parla, en contra de lo que alguns venen intentant, anticientíficament, o siga que se parle lo que s'escriu. Açò es voler girar del revés el fet natural, perquè primér es la llengua parlada i, després, s'escriu eixa llengua.

A part d'estos punts de confusió que, com només els crec de confusió, he intentat aclarir, on crec que falla el Sr. Palmer Terrades es quan diu: «...deberán los partidos asumir la voluntad popular, con la conciencia clara de que en una organización político-administrativa no vale aquello de que el corazón tiene razones que no entiende la razón. Y empezaremos por dejar las emociones de cada uno en el poético estante que le corresponde, para usar serenamente la cabeza.»

¿Pero qui pot creure que la «voluntad popular» es cosa només del cap? ¿I quin es eixe «poético estante» on es poden deixar «las emociones de cada uno»? Hauré de tornar al prin-

cipi i dir que l'home també es un tot en el qual tant el cap com el cor son parts imprescindibles i, a mes, inseparables. Precísament la «voluntad popular» es, primer que res, voluntat, o siga, l'actitud activa de l'impuls volitu que te les arrels en el cor, d'on chupla, usant-la i renovant-la, la sanc que dona vida als perqués d'eixa voluntat. I després, es popular, o siga, del poble; i el poble no es mou mai pel fret de les raons, per molt reals que siguin, si estos no se calfen pel sentiment de la veritat que'l du a l'entrega per amor. La voluntat popular es molt mes un acte de fe que una conseqüència de la raó. Si açò no fora així, en el mon no hi hauria religions i son les religions les que porten l'home fins al martiri. Veja's l'exemple del poble rus, u dels mes místics del mon; la seu gran revolució no hauria seguit possible si no haguera pres el marxisme-leninisme com una mística de salvació humana i no com una raó política de millora material. A mes, ací el Sr. Palmer Terrades oblide que no existí, ni es possible, cap de «poético estante», en primér lloc perquè si es «estante» ya no es «poético» i, en segón lloc, perquè si es «poético» ya no es «estante», perquè la poesia es lo mes elevat en lo viu de l'home, en lo sempre viu de les emocions i els pensaments. Per això en l'avantguarda d'un ideàl sempre son els poetes els que porten la simbòlica bandera.

Ya se que es important, i per això molt difícil, ser lo que se vol; pero encara es mes important, i prou mes facil, voler ser lo que se es. Tan convençut estic d'açò, que en el meu llibre de poesia (o siga, de cor i de cap, d'emoció i de pensament) titulat «Jo també tinc set», publicat en l'any 1976, arriba un moment en el que exclame açò tan clar:

«Soc, tant si vull com si no vull,
¡que sí que vull!, valencià.»

¡NIHIL NOVUM SUB SOLE!

La Història es repetíx. En la sessió del parlament espanyol el dia 16 de juny de 1936 digué Gil Robles del partit socialista: «*Acabará por tildar de fascistas a todos aquellos que no piensen como el señor Largo Caballero.*»

Per als que encara no havien naixcút, i no ho coneixen

El diari valencià «*Fragua Social*», orgue de la C. N. T., en el núm. 796, del 8 de març de 1939, publicà en la primera pàgina el següent titular:

«Cobardes y traidores, Negrín, Alvarez del Vayo, Uribe, Boix, 'Pasionaria', Modesto, Lister, Hidalgo de Cisneros, Muñoz Mata y otros destacados elementos comunistas, huyen al extranjero.

El pueblo tendrá para todos ellos el desprecio que merece acción tan execrable.

Advertim que les cometes que van en la paraula «Pasionaria», van en el diari. I la notícia diu:

«Se nos ha facilitado la siguiente nota para su publicación:

»En los centros oficiales se confirma que, ante el desarrollo de los acontecimientos en la España republicana, han marchado precipitadamente al extranjero, figuras políticas y militares destacadas del sistema de Gobierno personificado por el doctor Negrín.

»Entre los que se han ausentado, figuran los ex ministros Negrín y Alvarez del Vayo; el ex jefe de las fuerzas aéreas, Hidalgo de Cisneros; el ex subsecretario del Aire, Núñez Maza; el ex comisario del Grupo de Ejércitos de la zona Central; los conocidos jefes de Mi-

licias Modesto y Líster, la Pasionaria, el poeta Alberti y otros que se desconoce.»

A continuació un nou titular:

«La fuga por el aeródromo de las Alcázares. Modesto y Líster dejaron abandonados sus equipajes.»

I el següent text:

«Albacete. — Anteayer salieron de aquí tres aviones Douglas y un Foker, y ayer otro Douglas, hacia Los Alcázares, en donde, aprovechando la confusión que en los primeros momentos existía en Cartagena, pudieron montar en ellos y huir el doctor Negrín y Alvarez del Vayo. También huyeron por el mismo medio de transporte los líderes del Partido Comunista, Pasionaria, Modesto y Líster. De Pasionaria se ha recogido el coche, y de Modesto y Líster los respectivos equipajes, que seguramente no tuvieron tiempo de llevárselos o no cabían en el avión. — Agencia España.»

I en el núm. 805, del 18 de març de 1939, del diari citat, en una nota del «Movimiento Libertario», apareix la següent frase:

«De una manera especial ha sido examinado el alcance de la sublevación del Partido Comunista.»

Deu modificar-se el sistema electoral urgentment per a deixar les candidatures obertes i desbloquejades, a fi que l'elector puga votar als que vulga, d'una candidatura o fer-se-la ell a son gust de diferents candidatures, lo que,

en l'argòt electoral d'abans de la guerra li dien un barrejadet. Es antiliberal i antidemocràtic obligar al votant a votar una candidatura completa o no votar.

LES CARTES AL DIRECTOR

MURTA es contrària a les cartes al director —i per això no ne du—, entre atres raons, pels molts subterfugis a que es presten. Pero lo que MURTA no s'explica, quan el valor de dites cartes depén de qui siga el que les firma, es que els periodics que les duen, ne publiquen én pseudonim. Perqué encara que per a algú de la publicació no ho siga, es un anònim per als lectors i, sobre tot, per a aquell a qui s'aludix o, pior, s'ataca impunement, amagant la cara a l'atacàt i al poble, lo qual no es precisament noble. Allà els directors dels periòdics que les publiquen.

En «*Las Provincias*» del 10 i «*Levante*» del 12 d'agost es publica una de les referides cartes que, curiosament, es anònima en el primér diari i firma en el segon José Moscardó, el qual ataca lo que ell diu pluralitat de mètodes per a l'ús de la llengua valenciana, pluralitat que ell unfla al considerar-ne tres lo que no es sinó tres etapes del matéix, perqué les teories d'Adlert ben clar digué

MURTA fins el n.º 12 que eren lo que seguia, i per a tots és clar que d'elles partíx l'Ortografia de l'Acadèmia de Cultura Valenciana, que MURTA diu també clar que seguix des del n.º 13. O siga que es tracta de tres etapes d'un sol mètode. I, per cert, c'és que per a José Moscardó no supòn res l'Acadèmia de Cultura Valenciana, quan no es decidíx per ella? Perqué diu que l'Acadèmia «*tome el asunto en serio*»; i l'ha pres publicant l'Ortografia, com a inici de la Gramàtica. ¿I no es decidíx per este mètode sent, com ell mateix reconéix, l'organisme que, com en el castellà i totes les llengües, es el que ha de decidir?

I una pregunta a «*Las Provincias*» i a «*Levante*»: ¿Hauria publicat algú d'ells una carta que anara contra l'atre periodic? Perqué MURTA, encara que no siga diari sinó mensuàl, es un periòdic. ¿Es que dits diaris no el consideren colega per ser humil? Perqué seria estranya democràcia esta discriminació.

«Para mí fué un inmenso dolor ver cómo un hombre de la altura de miras y del desinterés moral de don Manuel Azaña, alma aristocrática y altaiva, se negaba con cerrazón de guerra civil a colaborar en la Junta de Estado como ex presidente del Consejo; y cómo el Partido Socialista, que hasta hace un año fué modelo de civismo e instrumento de educación política en España, obliga con absurdas imposiciones a que don Julián Besteiro y don Fernando de los Ríos cesasen de tomar parte en las

deliberaciones de un organismo tan simbólico de la continuidad histórica de España. No es posible que exista España, es decir, aquello por que luchan todos los partidos, si por encima de ellos no se eleva un mínimo de fe y de actividades en que todos puedan comulgar y participar.»

Salvador de Madariaga, *Memorias de un federalista*, pp. 244-245 de l'edició en Buenos Aires d'Editorial Sudamericana, 1967.

Prohibició Constitucional del terme «País»

Per Joàn Fernando Badia

Catedràtic de Teoria de l'Estat i Dret Constitucional

Un supòst elemental per a tot juriste es que, en el marc de la jerarquia de normes, el primér lloc l'ocupa la Constitució, després les lleis orgàniques, les simples lleis, els decrets-lleis, etc. Des d'esta perspectiva tecnic-jurídica hi ha que partir per a la següent afirmació: én l'entrada en vigor de la Constitució (29-12-78) el *Real Decreto-Ley* (17-3-78), creador del regim pre-autonomic del "País Valenciano", com a norma jurídica de categoria "inferior" a la Constitució —que es la norma de les normes— haurà d'ajustar-se a lo prescrit en esta última norma fonamentàl. Supòst açò s'ha d'affirmar que, d'acord én l'art. 2 de la Constitució, que dividix el territori espanyol en "nacionalitats" i "regions", i tenint present lo prescrit en l'art. 147 ap. a) de la citada Constitució, la denominació que, constitucionalment, meréix el Poble valencià haurà de ser no la de "país" sinó la de Regne de València (que es la que millor correspon a *"su identidad histórica"*, segons l'art. 147, ap. a), o la de "nacionalitat valenciana" (art. 2). Si algú vol que el Poble valencià siga de segona divisió, la constitució prevéu el terme "regió".

Opine que la versió moderna del terme Regne, en quant a comunitat sobirana i independent (com era l'antic Regne de València en el marc de la Corona d'Aragó), es la de "nacionalitat" i no la de "regió". En síntesis el citat *Real Decreto-Ley* ha quedat derogat —per contrari a la Constitució— en lo que's referix a l'expressió "País Valenciano". La citada expressió no sols no se prevéu en la Constitució, sinó tot lo contrari. Hem d'arraconar, én la Constitució en la ma, el terme "país" que, én moltes reticències i suspicàcies el contemplen tantíssims valencians que no creuen en la interpretació històrica del Regne de València que ofereixen alguns intelectuals pancatalanistes residents en la nacionalitat valenciana. I si el terme "país" es anticonstitucional, ¿qué haurem de dir

de l'expressió "Paisos Catalans"? Én esta denominació se vol apuntar a una comunitat nacional de la que el poble valencià seria una part, vulc dir una regió d'ixa suposta Nació. A pesar de la insistència de la minoria catalana que, per boca del diputat banquer Jordi Pujol, pretenia que es permetera, constitucionalment, la federació de regions limítrofes —amagant én això el seu afany pancatalanista—, el Congrés dels Diputats, en el vot de tots els seus membres entre els que estaven els valencians —llevat d'u— aprovà, per quasi absoluta unanimitat, el principi que "*En ningún caso se admite la federación de comunidades autónomas*".

Per tant...

El terme "país" en el Senat

Els juristes saben —i el Sr. Albiñana i atres més ho deurien recordar... i així no dirien tantes favades ni realisarien tants actes antijurídics com, per exemple, el d'adoptar la denominació de "Plaça del País Valencià" — que per a una comprensió mes profunda d'un text juridic —en nostre cas, la Constitució— se sol i se deu recorrer a la "*voluntas legislatoris*", puix d'esta manera se coneixerà la intenció del constituent i, én això, una intelecció millor de la Constitució.

L'"enmienda" de l'ex-senador ucediste Noguera de Roig

El 2 d'agost —dia que acabava la presentació d'esmenes en el Senat al projecte de Constitució— Noguera de Roig presentà *dos enmiendas* de caràcter polític-regionàl: una dirigida a corregir la discriminació entre els quadrants hispans, com el País Vasc, Catalunya i Galícia, que havien plebiscitat en el passat, o siga durant la II República, Estatuts d'autonomia (estos

podien accedir mes fàcilment a l'autonomia, én manco requisits i tràmits), i les restants parts d'Espanya que tenien —i tenen— que sortejar majors obstacles per a transformar-se de comunitats preautònòmiques en autònomes (vid. Disposició transitòria (segona) —introduïda en la Càmara de Diputados per l'ucediste gallèc Meilán Gil— i vid. arts. 143 i 151). Per a paliar esta discriminació, el citat senador presenta una esmena que compartíx i que diu així: “*Los territorios que en el pasado hubiesen plebiscitado afirmativamente proyectos de estatuto de autonomía o que hubieren gozado de estatutos forales de autogobierno y de un derecho propio y ambos les hubiesen sido arrebatados en su integridad por derecho de conquista, y cuenten al tiempo de promulgarse esta Constitución...*”. Desgraciadament no prosperà esta esmena que tant hauria beneficiat al Regne de València. La segona esmena del Sr. Noguera de Roig fa referència al fet “de que la denominació de cada comunitat autònoma, que debe venir recogida en los correspondientes estatutos de autonomía, debe ser la que actualmente se emplea por haberse hecho popular entre ellos, y en nuestro caso recogida en el real decreto-ley por el que se aprueba el régimen preautonómico para el País Valenciano”. Esta esmena diu:

“*El ap. a) del punto 2 del art. 140 del texto constitucional aprobado por el Congreso de los Diputados dice textualmente: La denominación de la comunitat que mejor corresponda a su identidad histórica*”, concepto que considero pocò clarò y que, tal vez impedirà a determinats territoris autonòmics la utilització de las

denominaciones que hoy emplean por haberse hecho populares entre ellos, aunque no estén respaldadas por la tradición histórica”.

“Por ello entiendo —dia Noguera de Roig— que sería más conveniente que la redacción del ap. a) del punto 2, del art. 140 del texto constitucional a que me refiero, se limitase a decir únicamente lo que sigue: “a) La denominación de la comunitat”.

Esta esmena del Sr. Noguera, com fàcilment es pot colegir, anava a que el terme “país” no se convertira en “anticonstitucional” una volta aprovada la Constitució. En efecte, suprimint el paràgraf de la Constitució, tal i com proposava l'esmena de Noguera de Roig, cada territori autonòmic quedava en llibertat total d'escollir el nom que millor li pareguera (vid. “*Las Provincias*”, 6-8-78).

L'ex-senador ucediste va defendre en la Comissió constitucional del Senat les dos esmenes que no aconseguiren el “placet” dels senadors i, per tant, no foren ni tan sols elevades al ple del Senat per a la seua defensa, discussió i corresponent votació. Respecte a l'esmena que pretendia fer viable, constitucionalment, el terme “país” el propi Noguera de Roig, en “*Levante*” (30-8-79) escrigué: “*La primera enmienda era al subapartado a) del apartado 2 del art. 140, que decía: ‘La denominación de la comunitat que mejor corresponde a su identidad histórica’, y mi propuesta era que dijese sólo ‘la denominación de la comunitat’ y la argumentación que empleé y figura en el Diario de Sesiones, fue la siguiente: ‘Con ello se pretende, única y exclusivamente, dejar en libertad a las comunidades*”.

RESTAURANT

Emilio

Avinguda Calderón, Bloc F, 5.º - Colonia Ducal
Telefon 284 07 61 - Plaja de Gandia
GANDIA - VALÉNCIA

Son nostres especialitats:

Carns al forn

Marisc i tota classe de peixos

i nostres vins de

Bodegues Franco - Espanyoles

des autónomas para que, en sus respectivos estatutos, fijen la denominación que mayor aco-gida o respaldo tenga entre los habitantes del territorio, sin necesidad de tener que someterse al pie forzado del final que indica la letra a) del ap. 2 de este artículo. Pienso que la supresión que se propone en nada altera, fundamentalmente, el texto del proyecto constitucional y, por el contrario, abre mayores posibilidades a la decisión de los entes autonómicos, sin olvidar que, en definitiva, de acuerdo con el art. 139 del proyecto, los estatutos serán tramitados como ley de rango orgánico, según el art. 75, por las Cortes Generales, lo que quiere decir que, en última instancia, serán éstas quienes darán la conformidad o no a la denominación que se proponga".

A la vista del resultat de la votació d'esta esmena, "renuncié —comenta Noguera de Roig— a su defensa en el pleno, pues el hacerlo sólo hubiera representado mayor pérdida de tiempo".

A modo de conclusiones

L'ex-senador ucediste valencià, Sr. Noguera de Roig, tallant les arrels històriques de la Nacionalitat valenciana, presentà, el 2 d'agost, eixa esmena per a, segons les pròpies declaracions, fer viable l'ús del terme "país" "aunque no esté respaldado por la tradición histórica". Afortunadament l'esmena ni tan sols la prengué la Comissió Constitucional del Senat. Per tant, l'expressió "país valenciano" es anticonstitucional.

Cèrtament, el *Real Decreto - Ley*, al que m'he referit adés, quan ha entrat en vigor la Constitució ha quedat implícitamente modificat perquè al ser una norma de categoria inferior —com ya he dit— no pot estar en contra de la Constitució. Queda clar que l'expressió "país valenciano", d'acord én lo que diu la Constitució, es anticonstitucional.

En atres treballs, aportaré mes conclusions.

Transports i Mudances - Servici de Montaje
Treballs garantisats

EL PAJARITO - Lluís Nacher

Av. Torrent, 2, 4º

Telefon 375 59 32

ALFAFAR - Parque Alcosa

¿Per qué no hi ha cap d'autoritat valenciana que diga a l'autoritat catalana que Catalunya es Catalunya i València es València?

¿Per qué no poden recomanar-los que atenguen la seu cultura sense ficar-se en la nostra?

¿Per qué no proclamen d'una volta per a sempre que això del «Països Catalans» es anticonstitucional?

¿Per qué no hi ha cap d'autoritat valenciana que diga a l'autoritat catalana això tan sabut de «cada u en sa casa i Déu en la de tots»?

XI edició dels **CURSETS DE SETEMBRE - 1979**

Llengua i cultura catalanes

Inscripcions: del 3 al 9 de Setembre de 8 a 9 vespre

★ Cursets de llengua:

- per a catalano-parlants
- per a castellano-parlants

★ Cursets de Cultura

Comissió d'Ensenyament i Difusió

ÒMNIUM CULTURAL

MANRESA 1979

Calixte III, un Papa valencià

Per Alfons Vila

LA "LLEGENDA NEGRA" DELS BORGES

El 31 de desembre de 1378 naixia en el lloc de la Torre de Canals Alfons de Borja que, passant el temps, aplegaria a ser un dels escassos Papes que Espanya ha donat a l'Església i prendria el nom de Calixte III. Son per tant 600 anys

Torre de Canals

del seu naiximent els que fa uns mesos hem commemorat i tant Canals, lloc del naixement corporal, com Xàtiva, el seu bressol espiritual, han celebrat, én manco esplendor que'l programàt inicialment per cert, l'"Any Calixti".

Fon Alfons de Borja un bisbe-cortesà de gran arrèl migevàl que arribà quasi a deshora a la meta que li profetisara St. Vicent Ferrer, puix que tenia ja 76 anys en el moment de la seua elecció papal; pero que demostrà a la sorpresa Roma, én una energia rallant a la cabuderia, lo acertat de la seua elecció, al deixar marginats els interessos que havia defés durant 38 anys al costat del rei Alfons "El Magnanim" per a dur a efecte els pertanyents a Deu i al Papat.

La seu irreprochable conducta fon reconeguda a la seu mort; pero sa memòria pronta fon vinculada al pontificat del seu nebó Roderic de Borja, el "Papa Borgia" (Aleixandre VI), que pel modo de vida renaixentista i aventurér, unit al seu caracter d'estrangér a Roma i el nepotisme que va exercir, provocà l'animadversió de la societat italiana i el vincul de parentesc entre els dos Pontífices propers (que no era tampoc massa estrany en aquells temps) va unir en una llegenda comú a tio i nebó que distint procedir havien tingut en vida.

Gràcies a Déu, esta llegenda negra, creada per motivacions polítiques i enveges familiars, ha seguit en bona part desmontada pels historiadors actuals que continuen furgant pels archius, especialment vaticans, els documents que no foren consultats a l'hora d'escriure badoadies. El P. Batllori ha anunciat repetidament la pròxima aparició de la seua obra gran, basada en dècades d'estudi sobre els Borges; pero el poble valencià segueix desconeixent a eixe gran diplomatic paisà que, com el seu "director espiritual", St. Vicent, fon universal en les seues actuacions, fidèle a les seues idees i perseverant en els seus propositos i molt greu nos sabria que també es desaprofitara la recent commemoració, per a coneixer al nostre gran i primér Papa de nacionalitat valenciana.

ALFONS DE BORJA, NAIXIMENT I ESTUDIS

Pot ser que siga el lloc de naixença el fet de sa vida que mes tinta ha deixat correr entre els historiadors, periodistes o simples "forofos" locals. Qüestió esta insalvable hui i per demés anecdòtica i a la que no volem dedicar mes que unes llaugeres consideracions. Consta documentalment que Domènec Borja, pare del

nostre personage, tenia (no sabem en quin títol) el lloc de la Torre de Canals, que en 1506 seria venut a Xàtiva per u dels seus successors. El matíx Alfons nos diu en una bula dirigida al capitol de la Seu de Xàtiva que allí havia rebut les aigües del baptisme. Alguns llaugers indicis vinculen la infància del Borja a Canals i n'hi ha un acòrt quasi absolut en els historiadors de posar en La Torre, hui barri de Canals, el seu bres, no estranyant gens que fora batejat en Xàtiva on estava la parròquia (l'actual Seu) pròpia d'aquella comarca poblada fundamentalment per moros.

Naiximent i destí papal quedaren estretament vinculats en la profecia de St. Vicent que, segons una pietosa tradició, proclamà el domènic des de la trona de l'oratori senyoríu dels Borges, dirigida a Na Francina, la mare del futur Papa. En esta ocasió o en altra posterior (històricament mes fiable) que'ls hagiografis del Sant posen en València o en Lleida, St. Vicent li donà a entendre clàarament al jove Borja que seria Papa i que'l canonisaria. Les dos profecies es compliren quan ya no pareixia havér temps per a realisar-se, donada l'edat que tenia Calixte III a l'arribar al soli pontifici.

Els seus estudis estan documentats en Lleida; pero es mes que probable que s'iniciaren en Xàtiva o en València abans de passar a la Universitat aragonesa als 15 anys. Allí obtingué els doctorats en Lleis i Canons i començà sa vida docent, diplomàtica i clericàl én notable exit, destacant com a jurisconsult, lo que li suposà el reconeiximent del rei Martí I que l'anomenà en 1408 assessor del baile local i del Papa Benicte XIII que el designà Auditor de la seu Cambra Apostòlica en 1411 i mes tard canonge penitenciari de la catedral i provisor del bisbat. Qüasi simultàniament comensava la seu vinculació a la Universitat en l'aspecte directiu, puix amés de la Càtedra de Canons que li fou encomanada, tenia també el carrec de lector de Canons a l'hora prima.

ACTIVITAT RELIGIOSA I DIPLOMÀTICA

A l'arribada dels Trastamares, sa vida pren un rumb marcadament diplomàtic al vincular-lo Ferran I a la seua Cort (a pesar de no havér seguit partidari seu durant l'interregne). Vinculació que's tornà molt estreta després de la coronació d'Alfons V (III de València) i que estigué basada en el conflicte que tenia contri-

tada la cristiandà: el Cisma que dividia l'església en les últimes dècades i que per aquells anys tenia com a principal protagonista al Pontífice aragonés Benicte XIII, l'anomenat "Papa Luna", senyor de Peníscola.

El canvi de dinastia havia supost una greu contrarietat per a Benicte puix que Ferran I

li retirà l'obediència, encara que sense fer-li front. Igualment Alfons V seguí una política ambigua davant del Papa Luna, instalat ja en Peníscola i a poc a poc s'anà acostant a l'obediència de Martí V én qui sostenia un fort enfrontament per qüestions d'Itàlia. En este tira i afluixa intervingué com u dels principals protagonistes Alfons de Borja que seria finalment l'artífice de la renúncia de Climent VIII (el canonge de València D. Gil Sánchez Muñoz qui havia succeït Benicte XIII) després d'una dramàtica mediació entre el llegat de Martí V, Pere de Foix i el Papa de Peníscola.

Era el dia 26 de juliol de 1429 i el 31 d'agost Alfons de Borja prenia possessió del bisbat de València, premi atorgat (per bula de 20 d'agost) pel Papa, recompensant la seu valuosa mediació. Abans i per nombroses qüestions diplomàtiques en favor del Magnanim havia rebut

aïres honors i privilegis a mes de diferents prebendes religioses com la rectoria de St. Nicolàu de València i l'administració "in temporalibus" de la diòcesis de Mallorca, encara que era només tonsurat, ya que no fon ordenat prevere fins a ser promogut bisbe de València. Inclusivament havia sollicitat per a ell el propi Alfons V en varis ocasions la concessió del capellà cardinalici, tan gran era l'estima que li tenia el rei al seu consellér, per mans del qual passaven tots els afers diplomàtics importants al ser el seu enllàc i mijancé en les autoritats civils i religioses.

Alfons de Borja conservà durant 29 anys el bisbat al que no va renunciar fins a les portes de la mort i es quan ho feu en favor del seu nebò Roderic de Borja. Durant molts anys se guí també al servei del Rei, viajant en constants embaixades fins a fixar la seua residència en Roma al ser nomenat Cardenal. Nogensemys als pocs mesos de la consagració va tindre una llarga estada a València i atengué personalment els problemes dels seus feligresos. Després trobaria sempre bons col·laboradors en els que mantenya un permanent contacte per a regir des de llunt la diòcesis. Son nombroses les circulars que va donar i les moltes disposicions que d'ell varen emanar donen a coneixer el seu caràcter prudent i disciplinat, buscant en tot temps l'esplendor del culte i l'extensió i vigorisació de la fe entre els fidels. Son seues les disposicions sobre la solemnisació de la festa del Corpus, el toc de campana a l'hora dels maitines, el cant de "gaudes" a la Verge els dissabtes i la propagació dels cults a St. Lluís, bisbe de Tolosa i a Sta. Caterina.

Pero realment fou sa condició de consellér reial la que marcava la seua activitat, predominantment diplomàtica i es dedicà activament al servei del Rei de qui s'havia tornat imprescindible i a qui donava valuosos servicis en la seua aventura italiana. Una de les freqüents mediacions, esta vegada entre'l Rei i el Papa Eugeni IV én motiu de la conquesta de Nàpols, li valgué el "premi" de la porpra cardinalícia el 2 de maig de 1444. A partir d'ara i én el títol de Cardenal dels Quatre Coronats passà a residir a Roma on adquirí fama de ser, segons Pastor "*un principi de la Iglesia exento de adulación y espíritu de partido, era entonces voz unánime en Roma la sencillez de costumbres, la justificación, equidad, prudencia en los negocios y erudición canónica del Cardenal de Valencia, como se acostumbraba llamar a Alonso de Borja*".

CALIXTE III

El dia 8 d'abril de 1455 seria elegit sorprendentment (per als altres, que ell no desconfiava de la profecia vicentina) Papa, quan darrere la mort de Nicolàu V es disputaven la tiara els poderosos clans dels Orsini i dels Colonna. En avant la seua obsessió seria combatre els turcs, que ja havien conquerit Constantinopla. Pero el seu afany s'estarellà en la indiferència dels mandataris europeus, afonats en lluites internes i en les seues forces tan sols a penes pogué fuetjar l'esquadra otomana i ajudar als reis i guerrers que a l'Est d'Europa sostenien malament l'escomesa dels turcs: Joà Hunyades

FÀBRICA I EXPOSICIÓ DE MOBLES

José M.ª Rodríguez, S. L.

María Auxiliadora, S/n. - Telefon 375 31 21

PAIORTA (València)

(qui per l'auxili papà pogué alçar el siti de Belgràt, Esteve, rei de Bosnia i l'albanès Jordi Kartriota). El seu curt pontificat de tres anys i a penes quatre mesos li impediren, per lo demés, la consecució de millors i mes profunds resultats.

D'entre els atres fets realisats en este curt pontificat, tan sols resaltarem dos estrètament relacionats én València: la canonisació de Sant Vicent Ferrer, que havia segút iniciada en el pontificat anterior i que Calixte III encomanà al Cardenal de Santa Pràxedes a penes començat el seu govern, de manera que el 29 de juny del matí 1455 ya es celebrava én solemnissima festa la canonisació, si be la bula no seria despachada fins al 1458 i ya pel seu successor Pio II.

L'atre fet es prou sorprenent i encara hui enigmàtic. Es tracta del trencament én son amic i protector Alfons V. Est episodi, púrament diplomàtic i tantes vegades repetit en anteriors pontificats, va estar basat en la negativa papal a llegitar a Ferrando, fill natural del Magnanim i molt estimat pel Pontífice, que s'havia encarregat de la seua educació. El fet en si, no tenia perquè plantejar cap de problema greu canònicament, mes deguem tindre present que la dita llegitimació haguera significat, com era la pretensió reial, el reconeiximent del dret de successió al regne de Nàpols en favor d'este príncep. Successió que d'alguna manera venien tractant d'aconseguir els anteriors Papes com a senyors temporals del denominat "Patrimoni de Sant Pere".

EL SEU RECÒRT

Calixte III morí el dia 6 d'agost de 1458. Les seues despulles foren depositades en la capella dels sants Andréu i Jaume i després de repetits trasllats i evidents menyspreus a conseqüència de la "llegenda negra" forjada al morir Alexandre VI, hui ocupen un lloc decorós junt a les cendres del seu nebó i del rei

Alfons XIII, que morí en Roma en 1941, en l'església de Santa Maria de Montserrat de la Ciutat Eterna.

De la seu querència per València nos queden varies relíquies i joies donades a l'església de Sant Nicolau i a la Seu de la Capitàl i a la Colegiàl de Xàtiva, si be moltes d'elles s'han perdut al passar els anys. Del seu quefer episcopal en tenim constància en la multitut de bulles conservades (i publicades) i de la vinculació al seu bressol i infància dos severs decrets referits a l'església de La Torre i uns dolços recorts tradicionals.

D'ell escrigué D. Elias Olmos com a resum dels homenages d'anterior historiadors: "*Dejó en pos de sí nuestro gran Papa estela brillantísima por su singular modestia, menosprecio del lujo y del fausto, austerdad de costumbres, espíritu cristiano y acendrado amor a la justicia.*"

Tot un eixemple per a recordar en esta època d'odis, rancors i discussions apassionades.

¿Qué pensa Muñoz Peirats quan diu:

«... los tres partidos que componen el Plenario de Parlamentaris, UCD, PSOE y PCPV, tiene que confeccionar unas bases de estatuto que, si es preciso, deje al margen los problemas más controvertidos, como son los símbolos, el sistema electoral y la estructuración comarcal del País.»

¿Cóm es possible que açò ho diga un diputat d'UCD-València?

¿Es que no firmà el compromís preelectoràl?

¿Es que creu que els votants no recorden aquella propaganda?

¿Es que per a Muñoz Peirats era només simple propaganda?

¡Alerta, molt alerta en lo que's diu i en lo que's fa!

CASA BOIX

Cine · Ràdio · Disc · Fotografia
Instruments musicals

Major, 60 - Telefon 287 13 76 - GANDIA (València)

El marxisme, produint una divisió entre els valencians, ha fet ara qüestió el canviar a València el nom, la bandera, la llengua i l'himne que acceptaven els marxistes d'abans de la guerra. Perquè es el cas que estes coses son independents de la doctrina marxista.

¿Per qué volen estos canvis? ¿Es un compromís én els catalans per a reforçar en València el pancatalanisme? Perquè es public la pertenència del senador marxiste Alfons Cucó Ginér al pancatalanisador «Omnium Cultural» català, segóns pot comprovar-se en la pàgina 2 del número 24, abril 1978, del «Butlletí Interior Informatiu d'Omnium Cultural».

Perquè el poble valencià te dret a que el marxisme valencià li explique esta nova faceta que no pareix que tinga relació én Marx, sobre tot quan no la tenien els marxistes valencians d'abans de la guerra que es manifestaven duent per davant la bandera valenciana (la senyera, la del blau, clar) com es pot vore en la foto de la pàgina 16 del núm. 1 de MURTA, de maig de 1978, on son diputats marxistes els que encabecen una manifestació én la bandera valenciana tricolor que ara volen substituir junt al nom, llengua i himne valencians.

Naturalment, MURTA no desestima, ni molt manco pretén marginar de València l'esplèndida llengua castellana, perquè MURTA comença per reconéixer i acceptar en pla d'igualtat el bilingüisme valencià que considera part integrant de la personalitat valenciana, per a l'affirmació plena de la qual naix la nostra revista.

Pero a eixa faceta entranyable de la personalitat valenciana que constitueix l'idioma castellà no l'ataca el pancatalanisme, conscient de la inutilitat, perquè sap que el castellà és fort; sinó que «valentment» ataca al que se sap que està débil: el valencià. I per qué és l'atacat, perquè està débil, és el que necessita ajuda i defensa. I per a això naix i és MURTA: per a defendre la nostra llengua valenciana a la que, després de quaranta anys sense tindre prensa de ninguna periodicitat, ara ve MURTA a donar-li-la, en el valencià sense contaminacions en què es publica la nostra revista.

MURTA no solament considera la castellana com a l'altra llengua «dels valencians» (i ací sí que està ben dit), sinó que vol perviure i, en un futur, donar vida i anar acompañada d'altra revista en castellà.

Cromats SANTAPERPÈTUA

VICENT SANTAPERPÈTUA MARTÍ

Cuenca, 65

Telefon 150 21 16

ALAQUÀS

A LAURA

Espíll d'un cor trist, sense armes.
Ensomi d'un ahir
que no va poder ser,
d'un demà que no sabem si serà.
Tens por de perdre l'esperança
d'un sol de llum eterna.
Vols oblidar lo llarc
d'uns dies
tan llarcs,
tan plens de llum ya fosca en el teu pit.
Vols oblidar lo curt
de curtes nits tan desvelades
i llargues de no ensomiar.
I obrides, ¿dius?
I vius, ¿ho creus?
Potsér esperes.
Que no hi ha res en el teu cor
que pugues arrancar tan fàcilment
quan es una cadena
la que te'l te amarràt,
eixa amarga cadena
que no t'impedíx el volér
i ensomiar, i tremolar
com un esclàu

de l'odi, de l'amor
i de la passió...
de l'esperança d'un ensomi
que has volgut oblidar.
I et poses
el teu somriure de diari
per a esborrar del teu cos tots els signes
d'un amàrc finàl que no vas volér,
d'aquella llum que un dia
es va apagar.
I vius en el teu mon
d'hores ben ocupades,
i obrides el teu cor d'hores ben mortes
i estàs ensomiant
eixe demà d'hores eternes.
Perqué has de viure,
que de tots es el mon;
i has d'oblidar,
que el temps t'ajudarà;
i ensomiar,
que no està encara prohibít.

GIMO LANUZA

Dibúix de Rafa

Una empresa soci-econòmica del segle XIV

Per Miquèl Llop Català

La transformació de les terres pantanoses exigí serios compromisos per part dels promotores, aportacions econòmiques en forma negativa —renúncia de censos, delmes, primícies, etcètera— i positiva —a l'iniciar les obres bàsiques i de servei public i comú, com les grans séquies i ponts dels camins— que devia avançar l'administració de la ciutat. El volúm dels gastos no's era desconegut, ni tampòc la impossibilitat de realisar-ho a carrec de les economies particulars.

El text es fa eco de les dificultats: "... e bonament fer nos pogues ne puxa sens grans treballs e despeses segons es estat vist a vll e regonegut per alguns de cascuna part trameses en la dita partida per aquesta raho e a ells e encara segons llur relacio e en altra manera fos vist a les parts... que la dita reducció d'agricultura nos podia fer bonament...". Comprendueren que era una obra collectiva i redactaren un projecte en el que s'establien les bases següents:

- a) Forma de resoldre l'aspecte econòmic per a les primeres obres i per a obtindre que propietaris i llauradors respondgueren efectivament a la reforma.
- b) Establir els cultius basics i obligatoris, prohibint-ne alguns concretament i limitant-ne atres.
- c) Crear uns carreus que tingueren com a missió, una volta conseguida la perfecta reconstrucció de les obres, mantenir en bon estat les séquies, ramals, ponts i camins, senyalant les sancions pertinents.
- d) Previndre com obtindre l'escorredor durant la realització de les obres i com asegurar-lo de cara al futur.

Solucions econòmiques: la Iglésia, representada per l'arquebisbe, capitol i clercs, en quant a corporació i com a posseïdors i administradors de "l'Almoyna den Conesa", els religiosos i clercs én capellanies que tingueren possessions en eixes partides, renunciaven a tots els censals perpètuament i als censos i pensions sobre eixos censals corresponents als anys anteriors a este compromís. Renunciaven igualment als delmes i primícies de les collites i fruits durant deu anys, a comptar des del principi de 1390, fins el començament de 1400.

El braç eclesiàstic exigí, per a dur avant estes renúncies, fetes en favor del be comú de la ciutat, que el rei i els senyors i propietaris de terres en eixa comarca han de renunciar igualment al terç dels delmes, als censos i a qualsevol altre dret que tingueren sobre les terres.

Els jurats, en nom de la universitat, han d'obligar-se a realisar la primera etapa, que comprendria la reconstrucció dels ponts dels camins, la restauració i neteja de les principals séquies.

Els particulars i aquells a qui es donaren terres deurién obligar-se a la restauració i neteja dels ramals margemigers én ses finques i a restaurar els ponts de les sendes veïnals, així com a mantindre en avant el bon estat dels ponts i séquies, una volta finalisades les obres mampreses per la ciutat.

Supostes estes condicions, encara s'exigí que sobre estes terres no's puguen impondre censos ni atra classe d'imposts, ni tan sols én l'autorisació dels oficials reals, ni dels principis. Si s'exigiren imposts, encara que fora alegant raons de necessitat, se tindrien com nuls i sense vigència. L'exigència va mes llunt, insinuant l'expropiació: "...que la terra on lo contrari fos

o sera fet sia continent perduda a aquell de qui sera e guanyada a la universitat de la dita ciutat. E los privats... se puxen ocupar e pendre aquella terra e dar o atorgar la quils plau-
ra sots semblants condicions o conuencions o carrechs".

Clàrament el be de la comunitat privava so-
bre el dels particulars, donàt el cas que alguns

tierras contenidas en los capítulos, como el obispo y el cabildo renuncian al diezmo que les corresponde".

DELIMITACIÓ DELS CULTIUS

Es ben sabút que Valéncia —ciutat i con-
tribució— era deficitària en cereals, deficiència

no tingueren eixa convicció mes horisontàl en un quefér que devia redundar en profit de tots. El rei don Pere, "viendo que los capítulos presentados intentaban el bienestar y son de gran utilidad", no solament aprova i ordena que's complixquen, sinó que renuncia i deixa en suspens "íntegramente todo nuestro tercio en los diezmos de las cosechas y frutos de todas las

que's convertia en preocupació en els anys de collites roïns i, en estos segles, a l'aumentar la població, segons ho manifesten una sèrie d'acorts presos pel "Consell" per assegurar l'abastiment de la ciutat. Açò obliga a qué, en l'articulat del projecte per a esta reforma es limiten els cultius.

Com a principi basic es prohibíx que's plan-

SEAT

TALLER I RECANVIS
VENDA DE VEHICULS

FUSMOVIL

SERVICIO OFICIAL N.º 05.315

Carrer València, 43

Telefons 154 68 12 - 154 68 50

MANISES

ten vinyes, estenen la prohibició al cultiu de l'arròs. El cultiu prescrit és el forment, encara que permetent altres cultius, mentres es mantinguin les prohibicions indicades. Prevenint el cas que alguns propietaris s'atreviren a plantar vinyes, es demana en el projecte que els jutjats, sense procés de cap de classe, i a carrec dels propietaris, puguen ordenar i decretar que siguin arrancades les vinyes.

No obstant, es permet que els propietaris i llauradors arrendataris puguen cercar les finques én albers i salzes i cultivar, al mateix peu, parres i altres plantes, sempre en les vores de les possessions. Com es tracta de "terra campana" per a sembrar cereals, es permet que puguen tindre alguns arbres fruitals, disseminats pel camps. Es el paisatge que s'observa encara en l'actualitat —cada volta manco— en l'horta,

actualment dedicada én preferència a hortalisses, ya que està assegurat l'abastiment de forment i farina.

La base per a tota esta transformació era la reconstrucció i neteja de tota la ret de séquies, conduccions secundàries i desaguadors. Realisada est obra, es devia assegurar son manteniment i conservació, a fi d'evitar una nova inundació de les terres. Açò obligava als promotores a crear uns carreys, senyalant les obligacions i la forma de cobrir els pressuposts salariais.

El carrec principal era el "sequíer", maxim responsable, al que podien associar dos prohoms o consellers. El "sequíer", aconsellat per estos dos veedors, tenia plena jurisdicció i poder suficient sobre tota la ret del sistema de recs establít. Quan en els pleits plantejats els

El pintor valencià **J. LULL** exposa en Madrid, del 28 d'octubre al 12 de novembre

GALERIA TOISON. Arenal, 5. Madrid

particulars no estigueren d'acòrt én les decisions del "sequiér", no hi hauria mes recúrs que acodir al Justicia civil o als jurats.

En els pobles de vida agrícola, én predomini del rec, el "sequiér" es sempre una autoritat, com ocorre en València, d'ahí l'abundància de decisions sobre séquies i "sequiers" que apareixen en les actes dels consells i en la col·lecció de privilegis reals.

El "sequiér", al prendre possessió de son carrec, devia jurar davant del Justicia i dels jurats que compliria én exactitud les seues obligacions i avançar una fiança en prevenció de possibles negligències. Quan algú o alguns dels propietaris deixaren de netejar o restaurar les tramades que'ls corresponien, per descuit o deixada del "sequiér", est estava obligat a pagar de son propi sou els gastos ocasionats per eixa negligència.

Én estos prescripcions s'intentava, per una part, donar autoritat als carrecls en ses respectives demarcacions i, per atra, exigir-los el compliment de les seues obligacions, limitant la possibilitat de descuidar la vigilància, segurs ya de la possessió del carrec.

També es tenia previst el sistema salariàl. Com la finalitat del carrec redundava en profit dels particulars, en primér terme, estos devien pagar —com ara ocorre en tots els regadius del regne— un impòst en relació a ses finques i segons les tasses senyalades pels jurats i el "consell". Sobre la base d'estos ingressos es tassava el salari del "sequiér". El salari dels veedors era occasionàl, en el sentit que la seu actuació depenia de les infraccions o conflictes que pogueren sorgir entre els propietaris i el "sequiér". Els veedors tenien dret al salari quan foren requerits o fora necessària sa presència per aconsellar al "sequiér". En estos casos son els implicats els que han d'abonar el salari als veedors. En realitat, requereen els gastos en qui perdia la causa.

Pero suposta la realisació d'esta gran empresa de transformació, calia previndre i planejar el sistema de desaguador, el lloc on conduir l'aigua sobrant i tindre una solució adequada per als casos d'excedents extraordinaris o d'incapacitat d'absorció.

Els tecnics, després de delimitar én detall les terres compreses en este proyecte, insinuan les possibles solucions. Una primera solució: construir "partidors" en totes les séquies i ramals existents i en els que se construiren en el futur, segons les necessitats, de tal forma

que, si alguna vegada fora necessari per un extraordinari excedent, l'aigua seguiria son curs sense dificultat fins a l'Albufera. Si en alguna ocasió, esta solució redundara en perjuí de l'Albufera, que "els partidors" la portaren al riu o a un altre lloc, per tal d'evitar que's fera malbé l'Albufera. Esta solució podria plantejar alguns inconvenients que tingueren presents els juristes: l'Albufera pertanyia al patrimoni reàl, d'ahí que en el proyecte s'incloguera esta clàusula: "e tot aço contengut en aquest capitol se haja a fer a coneuda del baile general".

Planejat el proyecte, necessitava l'aprovació reàl, i l'arquebisbe i els jurats exigiren la carta d'aprovació, en la qual constara el "placet" del rei i firmara son consentiment en la renúncia del terç dels delmes que li corresponien, durant els deu anys que's donaven com a "francs" als cultivadors.

El rei don Pere envia la carta, én el seu selló reàl, datada en Barcelona a 16 d'agost de l'any de la Nativitat de 1386, el quinze de son reinat. El rei morí l'any següent.

Així eren els homens de València, quan —sent Regne independent dins de la Corona d'Aragó— vivien intensament el be comú, la "cosa pública".

VA NAIXER

LLIBRES, CERAMICA, MÚSICA
I TOT LO QUE'S REFERÍX
A LA CULTURA VALENCIANA

ÚLTIMES NOVETATS

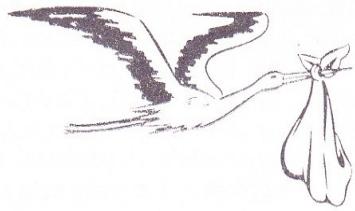
Vocabulari Ortografic
Bandera del R. de Valencia

Aportacions Bibliogràfiques en torn a la identitat de la Llengua Valenciana

Resum historic de la Llengua Valenciana i dels seus escriptors

Desperta - 2.º Nivell d'Ensenyanca de la Llengua Valenciana

Carrer de Dalt, 1 (Plaça Sant Jaume)
Telefon 331 13 51 - VALÈNCIA

La Cuna

SECCIÓ D'INFANTS
MODA JOVE

CARRER MAJOR, 30 - TELEFON 287 12 94
PLAÇA REI D. JAUME, 1 - TELEFON 287 12 94

GANDIA

ESPECIALITATS ELECTRÒNIQUES
ARTICULS ELECTRO-DOMESTICS

TOTES MARQUES
AEG - PHILIPS

F. Blasco Aparisi

Plaça Escoles Pies, 8

Telefon 287 32 50

GANDIA (València)

ALMAGASSENS

SANIMATEU, S. L.

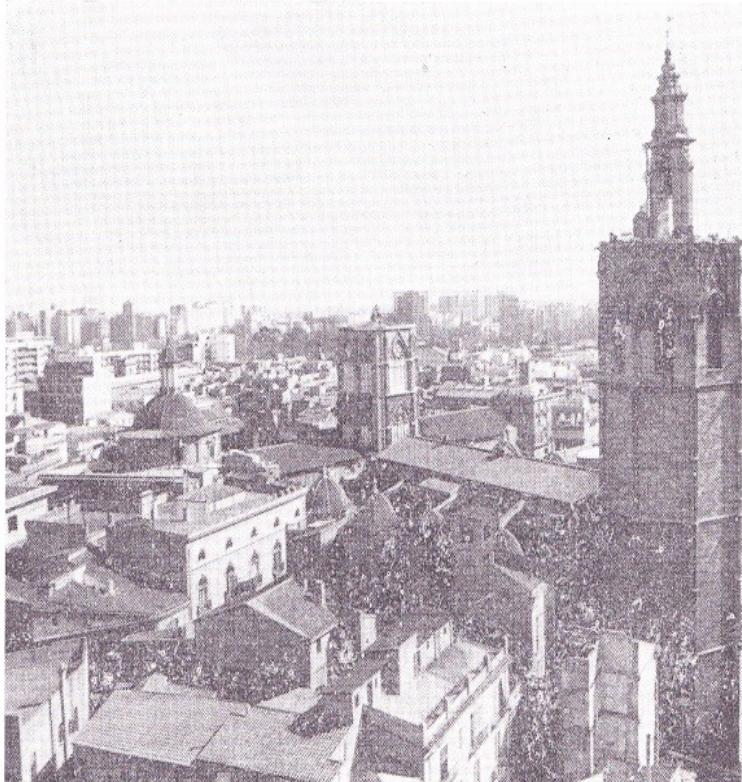
PRESTIGI I SERIETAT

Potries, 6 - Telefon 287 33 46 *

GANDIA

València en sa llum

Per Victor Maicas

Les ciutats, com es sabút, totes posseïxen una característica determinada. A l'iguàl que's sers humans. Es lo que definíx sa personalitat. Si; m'atrevíx a dir personalitat, perquè una ciutat es no sòlament un conglomerat de cases, una ret de carrers, de places, de passejos, sinó que representa alguna cosa mes que tot això, es un ambient, un clima lo que li dona eixa circumstància.

Londres, segóns escrivia Baroja, es "la ciudad de la niebla". París es una sinfonía en gris. Roma, jque hi ha que dir de Roma! Roma es un poema maravellós. Bruixes, es ensomiadora. Bruixes, én sos romantics canals i sos carrers silenciosos per on paréix vagar l'ombra illustre del nostre Joàn Lluís Vives... I, així, json tantes i tantes les ciutats que poguerem nomenar com a exemple de diversitat.

Pero, ¿i València? València està ací, a l'abast dels nostres ulls que la contempulen én mirada plena del mes pur amor. I succeix que nos sentim plens de goig, immersos en sa llum en eixa esplendorosa llum que l'acarona dòlcament. Perqué València, com sabéu, amics, te claretàt. Així se la definíx en l'immortal Poema del Cit, "la clara Valencia". En efecte, la seu atmosfera es diàfana, de subtil transparència. I

es per això per lo que'l color de la seu horta i de son mar brillen nítidament baix l'ardent flamerada del sol. Així es, que una volta mes podria dir-se que la nostra ciutat i son camp es color.

Així que, després de vagar pels seus carrers, jquina gran delectació, també se sent a l'adisar-se per qualsevol dels tants camins que conduïxen a l'horta pròxima! Al nostre entorn tot es bell. El blau del cel, el vert metalic dels abres, el violeta de les muntanyes llunyanas, potsér la pinzellada fosca de l'esvèlt si prér re-tallant-se nétament sobre el fondo del païsage i tot, en fi, immèrs en l'aire fi, delicàdament iluminós.

I mentres ciutat i camp es fonen en amorós abràç, es diria que a doil se nos adinsa en lo mes fondo de l'ànima la suau carícia d'esta llum que te València.

A la censura del govern durant el franquisme, l'ha substituïda ara l'autocensura de la covardia. Democràcia no es emasculació.

¿Qui està darrere del grup «Maulets»?

LES PINTADES DEFINIXEN ALS SEUS AUTORS

Per J. Pelejero Ferrér

El lector haurà observat estos dies —escriví a primers de setembre— una sèrie de pintades que firmen “els maulets”. Son clàarament definibles per son contingut. I cal fer-se una pregunta, que obligadament necessita d’una resposta. ¿Qui està darrere d’este grup?

També per pura coincidència m’han enviat uns amics la revista “La Vall de Tavernes”, en la que hi ha un treball de Vicent Pons i Grau titulat “Maulets i Botiflers”, en el que fa un repàs del regnàt de Felip V i ho aprofita per a parlar dels maulets. En son text diu lo següent: “Els

partidaris de l’Arxiduc Carles eren principalment la gent rural i artesanal, també el clergo baix, es a dir, el poble pla. Aquests rebrien el nom de “maulets”. La mauleria és en la nostra llengua, l’artifici amb que es preten enganyar algú. I no oblidem que els maulets practicaren la tàctica de la guerrilla. N’eren, per a dir-ho de alguna forma, els autonomistes de l’època.”

La gent sap quins eren els “maulets” i els “botiflers”: els primers, partidaris de l’Archiduc Carles, i els segons, de Felip V.

Pero seguim én les inscripcions dels carrers.

En una de les pintades es llig: "La dreta i els grisos volen el blavet". Mes o manco este es el text. I u es qüestiona quins son els "maulets" que insulten sense cap de cautela i s'autodefinixen com d'esquerres. Voldriem preguntar des de quan la Senyera, én franja blava, ha seguit patrimoni de la dreta i la bandera catalana, definida clarament en l'estatut de Catalunya, la quatribarrada, de les esquerres. ¿Qué volen els maulets ara? ¿Son guerrillers, un nou partit, una agrupació de bojos, atres mes que han arribat én el proposit d'enrrollar les coses en este moment tan difícil pel que està passant València? ¿Es que necessàriament, no pot pensar llíurement cadascú com millor crega sa conciència sense necessitat d'ofendre's? ¿O es que hem arribat ya a un extrém tan gran d'idioteia, que nostres problemes tenim que resoldre-los sempre a garrotades? En este cas els que's definixen d'esquerres per les pintades, no fan altra cosa mes que provocar. Pero no en quant a valenciania, que este es un tema que deguera estar clarificat ya a estes altures en les que nos trobem, sinó a eixe atre joc perillós que s'utilisa hui de dividir "dretes i esquerres", "blau o

quatre barres", "consell o no consell". La reflexió i el bon seny deguera d'imposar-se d'una volta i per a sempre i deixar a un costat les provocacions i les "chulerías" com les que utilisen en ses pintades els "maulets".

(Fotos: Lluís Vidà)

LA CORRESPONDENCIA

DIARIO REPUBLICANO DE LA

Año LIX -- Núm. 23.103

Oficinas y talleres: Cirilo Amorós, 26

Martes 11 de agosto de 1936

Comentarios

LA FEROCIDAD

Palabra que ha empleado e recalado más oportunamente Indalecio Prieto al punto la actuación de los elementos políticos que han desencadenado la crisis económica civil en términos jamás conocidos por la Historia. Y es deleznable que los guardianes de buena voluntad temamos que recuerde a mo exacta esa expresión diabólicísima que forzosamente ha de llenar de duelo profundo a los que han hecho todo lo posible por evitar estas desgracias, como lo prueba el hecho de haber administrado su triunfo electoral en un sentido de exagerada consideración a los vencidos, a quienes correspondieron con la misma fe acostumbrada, acusando a la República de permanecer en la inacción por el hecho de no exterminar al enemigo.

¿Qué comprensión de las necesidades del momento es esa que impulsa a los inconscientes de "gemp" a asustar a sus enemigos, hasta por la consideración que éstos los tienen, con una pérdida del sentimiento de equanimidad que excluye toda actuación ni medida sensata en esta desesperación y exasperación que llega a la locura? Un enemigo ya caído en términos que hacen imposible de todo punto el triunfo sigue proclamando por todas partes su seguridad de vencer, y lo hace de un modo que causa lástima a los hombres de buen corazón, porque en su inconsciencia se manifiesta públicamente de forma rechazable que puede costarle hasta la vida, único bien que podría conservar procediendo con discreción de hombre comprensivo y serio.

Y es que esa ferocidad de que habla Prieto está formada de desesperación en su esencia más íntima, hasta un punto que ya convierte en pobres yesqueros a los que de otro modo habría que considerar como fieras absolutamente desprovistas de sentimiento humano. Lo inconcebible en este caso es la inversión de los valores espirituales que hace a las excepciones minoritarias considerarse como representantes de la Nación, de la Civilización, de la Humanidad, y crezca bastante fuerte aún hoy para seguir los procedimientos eliminarios que fueron características de la mentalidad reaccionaria en tiempos de bárbaros religiosos, los más implacables, los más incomprendibles y ciegos desde el Paganismo, desde las Cruzadas, desde la represión salvaje de la Reforma, en tiempos que debieron ser más comprensivos.

Tiene razón Indalecio Prieto cuando habla de ferocidad recalando la española palabra. Si, ferocidad. Hacíamos de llegar a la cima de la cultura para asistir con dolor profundo a esta exacerbación de todos los otros. Una mentalidad inconcebible se ha adueñado de las conciencias oscuras en el último día de su impotencia. Y para vergüenza de la pobre Humanidad envejecida, he aquí en la cima de la cultura un retroceso de la incomprendión y la ceguera que nos hace revivir los momentos más salvajes de la Historia Antigua.

El Consejo de guerra contra Goded y Fernández Burriel

Han sido condenados a muerte

La liberación de nuestros hermanos de Ibiza

En la conquista de Ibiza no murió ni un solo leal; emisario, al que se le dió por muerto.--Tan sólo hubo afortunadamente, leve.--Unas interesantes declaraciones del capitán aviador don Luis Rivas

A la llegada del hidroavión de Ibiza, al que esperaba ya aver, acudimos a la Base provincial, donde actuaron los subalternos y auxiliares especializados, atentos a prestar sus servicios a estos ejércitos de acero, al Servicio de la República.

Allí hallamos al capitán aviador señor Beneite, quien actúa de jefe y a curas directas órdenes se

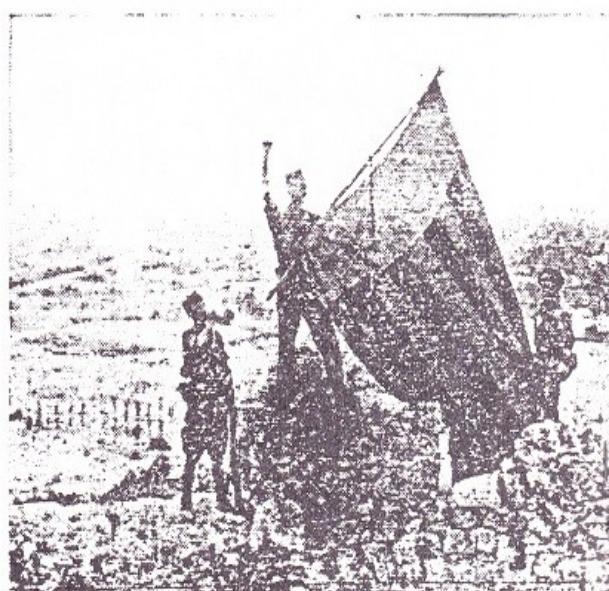
concece republicano, quienes abren breven arriba para defenderse y ayudarnos a dominar Mallorca.

El comandante rebelde, Mestre, luego que cometió la insensatez de hacer fuego la ametralladora sobre los parlamentarios, y ante la repulsa contundente de los cañones de la escuadra, huyó abandonando el mando, que por cierto, había usurpado del jefe legal; hombre capa-

Huyeron tan pronto que se quedaron los terrenos que quedaron en la isla.

Ahora, los de el Ejército, son hombres de honor, puesto que mandó a su jefe legal; hombre capa-

LA SENYERA, SIGNO DE LIBERTAD

He aquí el momento en que la Senyera de Valencia, caída por el Partit Valencianista, dota sobre el castillo de la ciudad de Ibiza, rematando así la nueva conquista de la isla. La bandera valenciana ha sido una voz roja simbolo y prenda de libertades. De todos modos que lo sea siendo. (Foto García Benedito.)

DE VALENCIA

NOCHE

Número suelto: 15 céntimos

Tel. 10.315 -- Apartado 147

Baleares

¡; ni el mismo
lo un herido,
araciones del

Ma

tan pronto se dieron
podíamos ganarlos en
enemis, pues no hay
que no había ya alimen-
tación.
os huéspedes, acosados por
regresaron y nosotros no al-
miser otra cosa que aco-
do que la República no
a Ibiza para ensuciar
os muchachos.

MU NELLIE RICHARDSON PA-
LEIDOSCOPICO RELATO A LO
DEL DOCTOR THORPE. CO-
LEGÓ A SER LA MARY ASTOR
WOOD

runcas deberían haber traído al
mundo.

Mary sostiene que Thorpe estu-
ba casado con otra mujer cuando
se casó con ella el 24 de junio de 1931,
que ella no contestó la demanda
de divorcio el año pasado porque
él la amenazó con un escándalo
que arruinaría su carrera en circunstancias que estaban débil y cui-
dada. Puede probar que la con-
ducta de su marido en la casa donde
vive con Marilyn no ha sido
ciertamente ejemplar y pide que
se deje sin efecto el divorcio y en
cambio se anule el matrimonio y
se obligue a su marido a devolverle
20.000 dólares que le dió el año
pasado en partición de ganancias
y eran todos de ella. 4.000 que

deslizar sus amores por los testigos en la causa abierta.

Mary tuvo la indiscrección de querer un affair, y lo peor aún de dejarlo caer en manos de su marido. Alora está entre las piernas de su vecino. «Amo a Jorge», dice una nota de ese diario, y lo menos que
pueda hacer por él es evitarle una escisión. Puede ser que esté en desacuerdo con su marido, pero al fin y al cabo, bien puede hacer una cosa decente en su vida. Quiere poder ver a Jorge el resto del tiempo que esté aquí sin inquietud y sin parecer un adonis. Quiere pasar por compatriota de su compañía estos últimos días. Despues, cuando él se vaya, podrá cumplir otra vez. Su marido dice que esa nota explica por qué no contesta siquiera a la demanda de divorcio. Cuando él se fuera, sus amores estuvieran bien distinguidos, presentaría la demanda que ahora ha formulado. Otras notas del diario hablan de su amor frenético por ese Jorge que es un hombre casado y de lenguas tan grandes, que tuvo que llamar al doctor para que le volviera en sí.

«No, jamás», contestó Thorpe al abogado de Mary cuando éste le preguntó si había tenido amores con Norma Talmadge, mucha y vigilante mucha. Entonces el abogado le presentó una fotografía en la que

como una de lección, y los respon-
sables deben hacer cumplir entre
sus subordinados las leyes que se
han de aplicar a los demás, a que-
nes vamos a dominar».

Y nos despedimos de la tumba-
ción del Indio, que de una manera
alineada ha sufrido las incomodi-
dades que ilusor se sueja la dificultad
de alojamiento y alimentación de
una expedición como la ida, en la
que todos han puesto por su parte la
máxima benevolencia, como corri-
pondió a hermanos de armas.

He aquí otros detalles informati-
vos de interés:

A bordo del destructor «Almirante

Precauciones en Ali- cante

Dice «El Luchador»:

Ante la insistencia de hechos re-
probables que por gentes desapren-
sivas y sin scrupulos se vienen com-
etiendo en distintos lugares ap-
rovechando de las circunstancias
anormales, el gobernador civil se-
ñor Valdés Casas, de acuerdo con
las representaciones integrantes
del Frente Popular, se ha visto en
el caso de fener que circular un te-
légramo a todos los alcaldes y pre-
fes de Alcaldes de nuestra provin-
cia, en el que les dice que tienen
que proceder de acuerdo a las circun-

mita d'Esquerra, on-
i bella m'a. Con ello,
lo corazón, espera-

Una
demostració
mes de que
la Senyera
(la tricolor,
naturalment)
no es un invent
“fasciste” de
fa pocs anys,
ni es solament
de la “ciutat”,
sinó la de tot
el territori
valencià.

Les mentires
pancatalanistes
ya no se les
poden creure
ni els que
les diuen.

DECORACIÓ

MOBLES NORDICS I CASTELLANS

Caballers, 19 - Telefon 178 19 73 - BENIFAYÓ (València)

COMESA

MATERIAL I EQUIPS MEDICS

Exposició i venda: Dr. Beltrà Bigorra, 8

Telefons (96) 31 21 51 i 331 32 01

VALÈNCIA - 3 (ESPAÑA)

ARTICULS PER A:

MEGES
ESTUDIANTS DE MEDICINA
ESTUDIANTS DE A.T.S.
MATERIAL DE LABORATORI
MATERIAL D'UN SOL US
MATERIAL DE CURES
INSTRUMENTAL
ORTOPÈDIA
MEDICINA D'EMPRESSES

BAR RESTAURANT

S A M O A

Especialitat en Aperitius - DINARS - ANGUILES

Verge, 2   Telefon 284 20 69   GRAU DE GANDIA

**¿Ya t'has subscrit
a MURTA?**

Plaça Mediterrani, 5

BALCÓ AL PORT

Especialitats

COQUES • CAFÉ IRLANDÉS • DELÍCIES HAWAINES

Telefón 284 01 37

GRAU DE GANDIA

HUMOR-FICCIÓ

EL MAJOR ESPECTACUL DEL MON

Per Josèp Bea Izquierdo

Crec que tots estarem d'acòrt én que el circ te en València una fonda i arrelada tradició. Els valencians sempre nos hem sentit tremèndament vinculats ad ell, no a soles des de l'òptica de mers espectadors, sinó com a productors massius de magnífics professionals de l'art circense.

Nostra ciutat —molt especialment el barri de Russafa i mes concretament el carrer del Clero— ha seguit a modo de bardàl on, en lloc d'esqueixos de tomateres, germinaven malabaristes, payassos o funambuls que, en granar, eren trasplantats a les mes prestigioses empreses del "major espectacul del mon".

Els que hem superat ji én creixens! l'equador de la xixantena no podem oblidar aquell "*Regües*" o aquell "*España*" entranyables de nostra infància, materialment copats per famílies saceres "*made in València*", ni aquelles inefables fires de Nadàl én ses parades pletòriques de senzills pero tentadors joguets, sos venedors de datils i "*canya dolça*", ses rodes de cavalllets i l'inevitabile "*León Salvador*", el genial charlatà capaç de vendre-li una estufa elèctrica a un "*tuareg*" del desèrt.

En aquelles fires, l'atractiu principal residia en les tres o quatre "carpes" que s'alçaven en el centre o la perifèria ciutadana i que no abastaven a satisfér la fervent afició circense de chics i majors que gojavem a manta de l'espectacul mentres consumíem aquelles neuless redones doblades en dos plecs, cruiidores i aromatisades de fraura o de llima, que, com les oronetes becquerianes, ¡ai!, no tornaran...

Els elencs d'aquelles companyies estaven farcits d'artistes indígenes, uns que s'anunciaven én sos noms autèntics i d'altres én denominacions deliberadament exòtiques que ambientaven subrallant sos eixercicis én expre-

ssions estrangeres mes o manco camelístiques, pero als que —només vore-los la "pinta"— se'ls notava a la llegua que no estaven batejats molt llunt de Sant Valero.

No tinc cap de regomello en confessar que lo que mes m'ha fet riure en esta vida han seguit les graciosíssimes actuacions de Toni i Emili, aquells fabulosos "*Hermanos Diaz*" de tan grat recòrt, únicament superats per les no manco hilarants sessions del Plenari de Pardalmentaris.

Puix be; enguany estem els valencians en evident perill de quedar-nos sense nostre espectacul preferit. Segons els "mijos ben informats" —que, dit siga de pas, sons els que en general no ne peguen una en el clau— es mes que probable que estos Nadals no actue cap de circ en València.

¿El motiu? No, no es a soles la crisis econòmica ni el preu prohibitiu que en els ultims anys ha elevat la simple cadira de pista a la categoria d'objecte de consum assequible tan sols a futbolistes, banquers o polítics preautonomics, per citar tres exemples de Cresos del segle XX.

La causa es molt mes greu; paréix ser que les empreses circenses, abans de chafar-se els dits, han realisat sondeigs d'opinió per tot nostre "ambit de cobertura" i han tret la desoladora conclusió de que els valencians no volem de cap manera gastar-nos ni un sisó en lo que fon —i continua sent— nostre divertiment pre dilecte.

Açò, que a primera vista paréix un desproposit, té una plena justificació per als "Gallups" de secà que, com yo, nos considerém én la santa obligació d'auscultar i pendre-li el pols a diari a nostra més rabiosa actualitat casolana.

Si analisem subtilment l'evolució de "nos altres els valencians", pronte advertirem que nostra producció d'ilusionistes, prestimans, equilibristes, payassos i antipodistes creix en

proporció paralela a nostre constant creiximent demogràfic i en contraposició no manco constant a les a cada moment més exigües necessitats del mercat circense internacional, molt afec-tat pels efectes de la crisis petroliera.

I com la llei de l'oferta i la demanda, a diferència de les que pròdigament emana nostre benemerit Ministeri d'Hisenda, es una llei increvitable, fàcilment pot deduir-se que tenim uns "excedents de producció" que li donen cent i ralla als de l'arròs, les sabates, les taronges o els joguets.

Com a lògica conseqüència ¿quina "eixida" els ha quedat els darrers anys a la plètora de malabaristes, domadors, prestidigitadors o funambuls que han quedat en expectativa de destí i passant la ma per la paré?

¿Malabaristes? ¿Qué no tenim prou én nostres inefables parlamentaris que porten un fum de setmanes fent jocs malabars én els articles 151 i 145 per a que a la fi roden per terra i én ells nostra Autonomia?

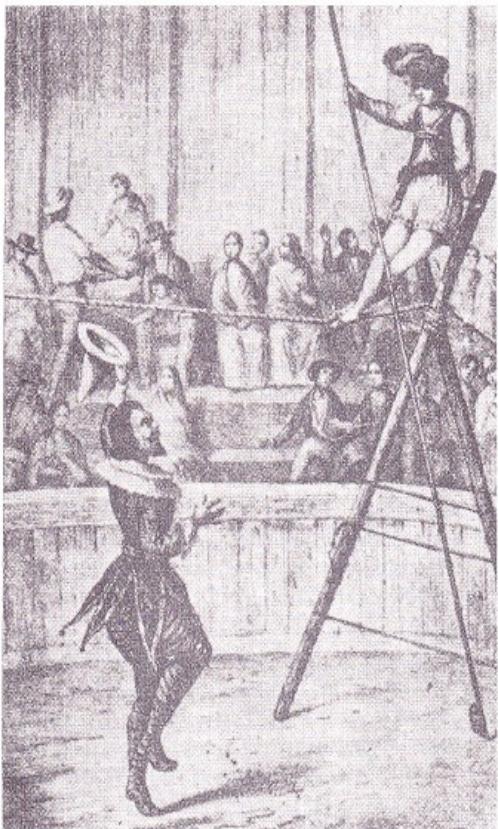
¿Funambuls? ¿Per a què els volem si nostres llauradors estan farts de fer equilibris per a malviure, "gràcies" al FORPPA o als Ministeris de Comerç i Agricultura?

¿Prestidigitadors? ¿Per a què fan falta mes? ¡Apanyades estarien nostres ames de casa si a la fi de mes no saberen ficar en el peròl una pastilleta de "Ave-Fem" i —res per ací, res per allà— traure-la de l'olla màgicament convertida en un increïble conill én tomateta!

¿Domadors? ¡Que'm parlen a mi de domadorets én les deu feres que tinc en ma casa a l'hora de menjar!

¿Antipodistes? ¡Puix vaja una habilitat, én la d'anys que, én tot açò del petroli, estem anant tot lo mon de coroneta...!

A la vista de tot açò, fàcilment deduiran mos perspicacs lectors que a tots estos professio-

nals sense contracte ni benefici no els quedava més que una única eixida "per a véncer l'atur": la política local. ¡I ausades que l'han aprofita-da be!

Afavorits per l'evolució d'estos ultims temps, una autèntica tropa —"troupe"— de famèlics circenses s'ha infiltrat a base de joc de colzes en la pista de nostres partits majoritaris enfilant-se com a monos per les cordes als mes enlairats trapezis eixecutius én una mestria que demostra ben a les clares que, per ad ells, això

Clar del Peixeador

Avinguda del Port - interior

GRAU DE GANDIA (Valéncia)

de "trepar" no es mes que una simple i rutinària labor de "trep".

I així, estem inundats de "transformistes" de la mes depurada escola que, llevant-se en un "santiámén" la camisola blava que lluiren tants anys, van exhibint un mostrari de vestimentes dels colors mes diversos i mes propicis per a l'ascensió, én una velocitat que seria l'enveja del famós Fréjoli en sos millors temps.

I els "saltadors" que, valent-se del trampoli democratic, s'elevan a les altures de l'Administració per a vindre a caure, en triple bot mortàl, damunt dels muscles del sofrit contribuent que demostra ser un "Hèrcules" capaç d'aguantar-ho tot.

I els "barris" que, no contents én una barra i en un jmes difícil encara!, interpreten eixe número nou de les "quatre barres" sense altra protecció baix d'ells que una "màrfega". I tots sabem que no es u a soles qui s'ampara de la "màrfega"; en son un grapat... jes la "generatilità"!

I "l'ilusionista" del consell circense que agarra én ses mans un presupòst mes o manco presidencial i, a la vista del públic —res en esta mànegua, res en esta atra— el fa desapareixer en un bufit transformant-lo en un llibre de fotografies auto-bombístiques sobre "les Mil i Una Nits" del Consell.

I eixos "parodistes musicals" que, com una moderna Banda de l'Empastre, comencen tocant un Himne de molta "exposició" i incomprendiblement, a base de tocar el violó i de molt tocar-nos les castanyoles, acaben convertint el concèrt en una "moixiganga".

I els que fan "jocs malabars" én "boles" sobre la "Història", la "Kultura" i la "Rigor Científica" i, sense deixar-les caure en terra, nos les canvien per pilotes én noms apocrifs d'un Regne o d'una Llengua.

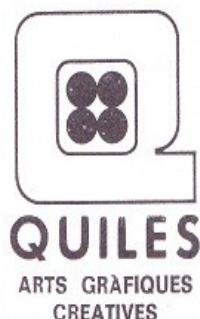
I el "prestidigitador" que, sense un atre atífeíl que un brillant cilindre de metall, pren un mocador de pita valencià, u de seda mallorquí i un atre de teixit català totalment solts i independents i, "fen-los passar pel tub" mentres pronuncia unes paraules camelístiques, els trau per l'atre extrém indisolublement nugats en matrimoni ... fins que Santa Rita o Alexandre el Magne nos separen.

Total: que nostre Regne s'ha transformat en una immensa "carpa" on no falten, per a amenizar els intermijos, les actuacions musicals de "Lluís Miquel Dominguín i els 4 Jetes", "Paco el Manyós", "Al Call", "Huiso and Soda", "Por-

taceli Bunyols" i "Els Pagesos" que, com voran vostés, constitueixen un repertori originalissim i "mai no vist en Valéncia".

Sabent açò ¿cóm volen vostés que la gent es "retrate" en taquilla per molt Nadàl que si ga, sols per contemplar a pes d'or lo que te davant dels nassos tots els mesos de l'any? ¿Cóm es pot esperar que el Poble es gaste els diners per vore payassades, si hi ha una "carpa" en nostra plaça major ciutadana i atres dos parèt per parèt a l'entrada del carrer de Cavallers on, absolutament debades, te en sessió continua i "permanent" una colecció de "clowns" que li donen sopetes én fona al mateixissim Charlie Rivel?

Així que ya ho saben: enguàny, per Nadàl, de círcs ni u. A lo mes, algú barracó de fira d'eixos on s'exhibixen animals anormals com la cabra de dos caps o la tonyina én potes, o eixe fenomen de la naturalea que es transforma a voluntat la seuva espècie i que està recorreguent én gran exit les fires i festes de la major part dels pobles i ciutats del Regne, que nos ha eixit primer en el barracó én forma de colomèt sense "morella" i després jnos ha eixit "rana"!

QUILES

ARTS GRÀFIQUES
CREATIVES

GRAVADOR ESTEVE, 19
TELEFON 334 67 63
VALÉNCIA - 4

la clau

LA SEUA AGÈNCIA IMMOBILIÀRIA
LI OFERIX EN VENDA I LLOGUER:

- * PISOS
- * APARTAMENTS
- * BAIXOS COMERCIALS
- * LOCALS D'OFICINES
- * SOLARS

En Pascual y Genís, 10, 5.º
s.i.r.p. Telefon 321 42 95

VALÉNCIA-2

COMMERCIAL
UNION

SUCURSAL REGIONAL

Cronista Carreres, 9, 1.º, B
Tels. 322 48 65 - 322 48 59

VALÉNCIA - 3

INCENDIS, TRANSPORTS, PÈRDUA BENEFICIS,
ACCIDENT INDIVIDUAL, TOT RISC DE CASA, TOT RISC
D'ESTABLIMENTS COMERCIALS I RAMS DIVERSOS

Una companyia que està al servei de tota València
i dels valencians

Direcció Tècnica: Vicent Barberà i Matèu

PROYECTES - ESTUDIS - PRESSUPOSTS

- ANTENES COLECTIVES TV
- MUNTAGES ELECTRICS
- INSTALACIONS
- REPARACIONS
- MATERIAL ELECTRIC
- LAMPISTERIA

Museu, 8 i 10 — Telefon 331 30 06 — VALÉNCIA-3

AÇÒ HA VIST MILO...

—¿Madrit? ¡Ací, Valéncia!... Que Volem saber si tenim el vostre permís per a acceptar eixe alcalde que aneu a nomenar vosatros.

—....

—Si, si; gràcies. ¡A manar! Ara, com sabeu, ací volem la màxima autonomia.

La «Scala de contemplació», d'Antoni Canals, editada

Per F. M. i LL.

Encara que molt tardànamet, perquè va eixir en 1976, però tampòc no existia en aquells anys MURTA, voldriem comentar, i ara en brevetat, l'edició del famós tractat d'Antoni Canals, *Scala de Contemplació*, de la qual les històries de la Literatura, com les encyclopèdies anteriors a aquell any, diuen que es inèdita; gràcies al P. Joàn Roig Gironella ya no ho es, perquè el volum XXVIII de la Colecció Biblioteca Històrica de la Biblioteca Balmes, podem tindre el goig de llegir la *Introducción y transcripción* que va fer del manuscrit del gran dominic valencià —de Xàtiva— dels anys 1352-1418.

Figura companyona de Bernàt Metge i de Francés Eiximenis, perteneix a aquells temps del Cisma d'Occident, ara commemorat, encara que no va pendre partit en ell; fon un escriptor d'aquella època de transició —totes ho son— entre el fi de Don Martí l'Humà i les noves corrents renaixentistes del xv; val la pena, i ¿cómo no seria així?, llegir encara que alguns fragments, esta prosa tan clàssica, tan prop de la dels sermons de fra Vicent Ferrér i mes en estos temps de tanta ignorància dels tresors literaris cristians, no sols del segle xv, que paréix que exclou tots els atres, sinó dels temps antecessors o precedents del mateix, com son els que ara nos ocupen.

«Comença lo plech del libre apellat Scala de Contemplacio. Al molt alt senyor e princep victorios, lo senyor don Marti Rey d'Arago, Frare Antoni Canals, del orde dels frares prey-cadors, indigne mestre en la santa theologia e lector de vostra cort real, ab umiliada, prego-na e postrada subiecció». Tan pronte com obrím el llibre trobém el triomfo de la, hui menys-preada, llatinitat: «Molt excellent senyor, com apres que per vostra altea fuy rebut e assignat lector de la vostra cort, ymaginas de quina cosa spiritual poria fer servir a tanta senyoria que li fos plasent e acceptable, som vist

que seguint lo consell de Tulli, observas en quina cosa trovava vostra altea pus sovintiat plaer e a quines spiritualitats era mes inclinada.» Estem llegint un text de 1398-1401.

Son autor, al dirigir-se al rei Martí s'ha agafat de Marc Tuli Ciceró; perquè ell anava sempre accompanyat dels classics llatins per a traduir-los: *Libre anomenat Valeri Maximo; de Providencia;* de Séneca, *Scipio e Anibal,* que va escriure llegint a Tito Livi; traduí *Africa,* del Petrarca, si fa poc recordavem el *Clype i Christi Descriptio,* de Joàn Lluís Vives i només nomenar-lo ix a la memòria el seu classicisme: en 1518, en Lovaina, la *Georgica, de Virgili;* en 1520, en París, el *Somnium ciceroniæ;* en 1521, en Lovaina, tractant de Quintilià, ¿no voldrà dir tot això que hi havia una constant llatinitista, romanista, clàssica, vora «lo riu de Guadalaviar» que era com s'anomenava en aquelles époques?

Tornant a Antoni Canals, sense entrar en lo mes fondo del seu propositj quants pensaments, quantes paraules, quantes idees no eixien! si obrirem este llibre; sense contar que el seu fi no es de teules per avall sinó en amunt. Trian-te algunes: «D'açò es com lo sol naix e se-n va a la sua posta e puys tornas-en al lloc seu e aqui naxent atra vegada, gira's per lo mig dia e decline, a la tramuntana»; han passat cincents huitanta anys i si anarem en eixes mateixes paraules a un lloc de la tramuntana, mes del nort que del ponent, encara les entendrien tal com sonen.

Parlant del Paradís, sols llegir les seues parauels paréix escoltar música: «Perque los uns e els altres, ab modulacions de cants e de hymnes inefables e a nosaltres incognits o no cone-guts, traspasant tota suavitat de melodia, sonant estruments de tota diversitat de musica, molt sonorosos e delitables, cantant ensembs e sonant en que s'obren tota armonia de cant e tota melodia de veus, creem que tot aquell

palau de la cort celestial resona axi delitableness...»

Rosalia, si, Rosalia, escoltem-la, perquè per a la cultura no hi ha fronteres: «*Santos e Apostoles j'vedeos! parecen-qu'os labios moven, que falan quedo —os uns a'os outros—, e aló, n'altura-d'o ceo, a música vai dar comenzo, —pois os groriosos concertadores— tempran ri- soños os instrumentos.*» No aném tan llunt, també ací, mentres fra Antoni Canals escrivia lo que hem llegít, Madona Santa Maria era cantada a la Porta dels Apostols, en «tota armonia de cant»; tot era una delícia tan en pedra, la de l'escultor, com en papér el de Fra Antoni Canals, ara ya no inedit, sinó a la vora de ma de qui vullga llegir-lo.

Premis literaris valencians any 1980

Continua oberta la subscripció per a formar la quantitat én la que's dota- ran els premis literaris. Fins el dia 20 de setembre, els diners recebuts son els següents:

Suma de les aportacions	
anteriors	156.965

NOVES APORTACIONS

116.	Un valencià en Baracaldo	720
117.	S o c i 1041 del G.A.V.	1.000
118.	G.P. de València.	1.000
119.	Imma	1.000
120.	Joà	1.000
121.	E. P. G. d'Alzira	3.280
		8.000

Aportacions totals recibides . 164.965

Tots els noms relacionats ho son én l'anotació que'ls donants nos indiquen que volen que figure la seu, pero en els nostres registres interns consta el nom propi de cada donant que receberà una obra dedicada per l'autor, cas d'editar-se, com a contribuent a la dotació dels premis literaris.

Pancatalanisme en els partits polítics

Fets i comentaris de prensa recents sobre la infiltració i dominació del pancatalanisme en els partits valencians, i sobre la (necessària per al pancatalanisme) marginació en ells dels homens d'abans de la guerra, nos mouen a recordar el toc d'atenció que sobre açò donà ya Miquel Adlèrt Nogueròl, encara durant el franquisme, en son article «Explicacions» (*Jornada* de 8 de juliol de 1975), i reiterà en MURTA (n.º 9, novembre, 1978) en son article «Autonomia sense ànima», d'on es el següent fragment:

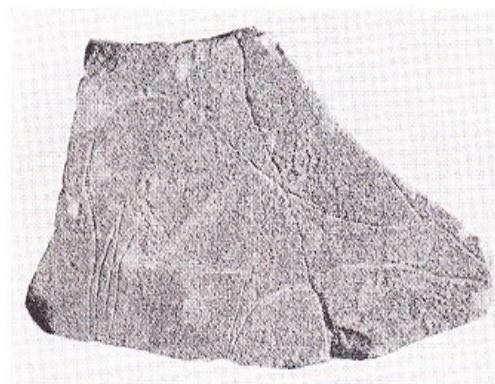
«L'explicació del pancatalanisme en lloc del valencianisme en els joves polítics que rigen València, la vaig intuir én antelació, des del primér moment que m'adoní del predomini de l'ideari marxiste en els joves que assistien a les reunions que, durant el franquisme, teniem Xaviér Casp i yo. I tingú la prova i explicació per lo que el pancatalaniste Sempronio (Andreu Avelí Artís Tomàs), en «Destino», n.º 1.962, de 14 de maig de 1975, escrivia en la pàgina 43, que li havia dit el pancatalaniste Raimon (Ramón Pelejero Sanchis): «*Añadía algo que yo ya sabía, pero cuya constatación resulta curiosa, y es que muchos jóvenes valencianos, hijos de burgueses castellanizados, han llegado estos postreros años al descubrimiento de la lengua de su tierra a través del marxismo.*» Desviació de la via normàl, perquè un valencià va a la llengua seu per ser valencià i no per ser marxista, ni republicà, ni monarquic, perquè la llengua no es ni la marxista, ni la republicana ,ni la monàrquica. Per això no han anàt al valencianisme, sinó al pancatalanisme, perquè al valencianisme politic —nacionaliste o regionaliste— es va per la via del patriotism, i al patriotism no es va sense la càrrega d'amor a lo propi, a lo que constituíx la Pàtria.»

LES ARRELS DEL POBLE VALENCIÀ

El primér art valencià i les seues etapes durant 23.000 anys

Per Josep Aparicio Pérez

Documents arqueològics de primér orde son els objectes de caracter artístic recollits en els jaciments pre i protohistòrics, singularitat d'ells i el respondre a manifestacions púrament espirituals nos permeten àmplies valoracions de caracter estètic i religiós, però també de tipo

sociàl i econòmic en quant plasmen el mon que'l rodeja en sos variats aspectes, per lo qual el seu valor sobrepassa extraordinàriament al dels simples objectes de la vida quotidiana, la seua repetició i tipificació els deixa reduïts a un breu número que utilisar en complicats calculs estadístics.

Per desgràcia no sempre disponem d'objectes i obres artístiques, o bé el número de les existències es redueix, o es problemàtica l'adscripció cronologic-cultural de les mateixes, en este cas la reconstrucció històrica del període es vorà limitada davant la inexistència d'estos importantíssims documents.

Feliçment no es este el cas valencià; fa uns 25.000 anys nostres antepassats poseien, en sentit colectiu i integrador, un art plenament desenvolllat, les primeres manifestacions del qual pogueren establir-se durant els cinc milenis anteriors, en la fase de transició entre el Musterienc i el Paleolític Superior, fase que no coneuem encara com ya hem indicat.

Quan analisem la posterior trayectoria pictòrica valenciana fins els nostres dies, en etapes de tanta brillantor i esplendor, no podem deixar d'entroncar-la, per la seua evidència, en ses arrels prehistòriques i protohistòriques, potsé el moment o moments de major puixança de la mateixa, i indubtablement les de major duració, recomanant als historiadors de l'Art Valencià que li dediquen l'extensió i intensitat que li correspon, i no que'l tracten circumstancialment com normalment ho fan.

A son través es manifesta, com també ho feien per mig de les restants formes de la seua cultura, la profunda personalitat del Poble Valencià, que sap donar a les obres artístiques del primér moment un sello i una originalitat peculiars, de tal manera que encara que emmarcables dins dels corrents estètics, estilistes, conceptuels, i formals de l'Europa Occidental, permeten la segura diferenciació de les autres àrees i autres pobles.

L'excavació de la Cova del Parpalló marca una fita en el desenvolll del coneixement i investigació de nostre passat, podent parlar-se sense exageració del període anterior o posterior al Parpalló, i això només per lo que respecta a la indústria i per lo tant als diversos períodes culturals determinats per sa identitat

én els coneguts per a l'Espanya cantàbrica i per a l'Europa occidental, que propicià la desaparició definitiva de l'Espanya Capsiaca, tan en boga en temps dels prehistòriadors Breuilx i Obermaier, sinó també, i de modo especialment particular, per l'aparició del que diguem "Primér Art Valencià".

Al tractar de la Cova del Parpalló ya hem avançat algunes idees generals, i en especial en lo tocant a la gran riqueza del seu conjunt artístic, que es l'únic en lo mon per la naturaleza del sopòrt (plaquetes o llosetes calcàries de mijà i chicotét tamàny), i si per la qualitat del matèix en quant al dibuix, al color i a l'estil en general no sobrepassa a les millors representacions de l'Art Hispánico-Aquità, sino que ocupa un discréit lloc, per la quantitat arriba a un lloc prioritari.

Com a document arqueologic les llosetes gravades i pintades del Parpalló tenen un valor inapreciable i inigualable, que a mes es universal en el sentit que a l'estar distribuïdes a través dels diversos nivells determinats per l'excavació, dispondre de cronologia relativa i actualment absoluta, i haver-se pogut determinar les diverses variacions tècniques i estilístiques a través de tots ells, ha permés l'estructuració de tot l'Art Hispánico-Aquità per mig de dades i documents totalment objectius, han resolt la qüestió entre les diverses escoles que basaven sos esquemes en simples subjectivitats, i en base a superposicions mes o manco fidedignes, i processos estilístics evolutius totalment teòrics, havien establít un rigit esquema en què, com a punt mes destacat figurava la decadència artística durant el Solutrènc, especialment per lo que respecta a la pintura. El Parpalló va demostrar esta artificiosa construcció i en propicià una altra nova sobre bases fermes i segures.

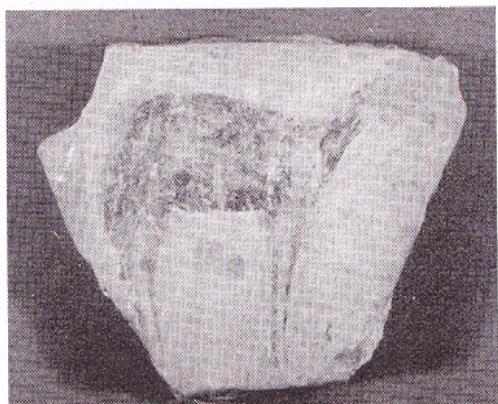
Per altra part, el Parpalló, a pesar de les evidents similituds en les representacions pròpies de l'Art Hispánico-Aquità, presenta notables semblances en les troballes que durant les últimes dècades s'han realitzat en la conca

del Mediterrani Occidental, i que han permès la determinació d'una "província artística mediterrània" en la qual el Parpalló es testimoni clau i basic.

Pel moment no tenim documents sobre qualsevol forma artística en anterioritat al Paleolític Superior, no havent-se recollit res que permeta parlar en este sentit en cap de jaciment Musterienc. En el Gravitienc del Parpalló apareixen les primeres representacions artísticas, en formes i estil propis que a poc a poc evolucionen de la forma que descriurem, per això hem encapçalat el nostre escrit en la denominació de primér art, per son sentit prioritari.

El Mesolític es la continuació del Paleolític Superior, en el que, baix condicionants ambientals, les mateixes poblacions anteriors adapten les estructures soci-econòmiques i son equipament industrial a les noves necessitats que aquell els planteja, això es reflectix en l'art que també representa la continuitat en les formes artístiques anteriors, sense que's deguen senyalar trencaments estilístics o buits temporals, lo qual creguem, en nostre criteri, que pot armonizar les diferents i controvertides visions culturals.

DROGUERIA - PERFUMERIA

LUIS ANDREU

San José de la Montaña, 2 - VALÉNCIA-8

turals i artístiques del discutit Mesolític, que, a nostre pareixer, son més aparents que reals, sorgides pel desconeiximent de dit període i la falta d'estructuració cronològica i cultural del mateix.

Pero l'Art del Mesolític, encara tenint ses arrels immediates en l'anterior, i independentment de les seues característiques intrínseqües, quan el comparém en visió que comprén la totalitat dels dos conjunts observarem que una primera diferenciació l'establix que front a l'aparent unitat i monotonia temàtica de l'art Parpalló-nénc, durant uns tretzemil anys els mateixos animals i els mateixos colors sobre paregudes plaquetes calcàries, destaca lo ràpidament que evoluciona el nomenat Art Rupestre Valencià, que's desenvolla al llarc de 6.000 anys i en el que vàries fases essencialment diferents han seguit senyalades.

Pero l'Art Rupestre Valencià no mor én el Mesolític, sinó que continua en plena vigència a través de tot el Neolític i Eneolític fins desapareixer en l'edat de Bronze, encara que en formes i estils nous per a temàtica similar, imposats els canvis pels nous sistemes econòmico-socials introduits én l'agricultura i ramaderia i

les noves creències religioses i cosmològiques que s'implanten.

En resum direm que el Primér Art Valencià engloba a tot l'art desenvolllat per la població valenciana a lo llarc de 23.000 anys del seu procés històric que coneuem com a Prehistòria. Comprén l'Art Parpalló-nénc o del Paleolític Superior, el del Mesolític o Art Rupestre Valencià, i l'esquematic o art desenvolllat durant el Neolític i l'Eneolític. El primér té com a suport peses, mobles, chicotets i fàcilment transportables: plaquetes o llosetes calcàries; el segon i tercer les parets én cavitats rocoses, o abrics rupestres de nostres muntanyes, salvant molt poques manifestacions sobre os o ceràmica, el tercer, exceptuant, clar està, les decoracions seriades sobre gots ceràmics én finalitats ornamentals exclusivament.

Independentment d'estes tres grans "arts", existixen atres dos formes artístiques apartades totalment dels grans estils del moment en què cada una d'elles s'inclou, els gravats rupestres fusiformes de recent descobriment i caracterisació i l'art liniàl geomètric de Cuina, que estudiarem én totàl independència dels atres.

GESTORIA RUIZ

FRANCISCO RUIZ BELTRAN

CARRETERA GANDIA, 20 — TELEFON 241 04 00 (3 LÍNIES)

APARTAT 68

ALZIRA (VALÈNCIA)

QUALIFICADA «C»

Per Vicent Garcia & Antoni Fontelles

Carta filològica als intelectuals d'Alfondeguita

Distinguts senyors:

Com que farà un temps passí pel vostre poble i vaig vore que estaveu en procés de "vernaclitació" toponímica, ya tenieu suprimít én una bona pintada el AL d'ALFONDEGUILLA, m'agine que per ser moro, ¿no?; puix podeu continuar llevant la terminació -ILLA perquè paréix castellana, o no es molt valenciana (¡Ay!, perdó, ¡quina ignorància la meu!), rectifique i vos promét escriure cent voltes: "la llengua dels valencians es el català", així que deuria havér escrit, o no es molt catalana), o substituir-la per -ELLA. El següent pas es llevar la -ND- perquè com "la toponimia era quasi sistemàticament modificada pels conqueridors", i en català (jara si que ho he dit bé!) s'assimila ND > NN > N, això de posar la ND es "castellanització i cal bandejar-ho", puix fora. Les autres lletres, la F, la O, la E, la G, les podeu deixar perquè son "vernacles", encara que vos quede un nom molt lleig FOEG, que igual pot ser una marca de coches, com unes sigles d'alguna organiació: FOE-g: F (feixistes), O (organisats), E (espanyols), g (gueconstituits), com no ser res.

Així les coses, lo millor es canviar el nom, podeu consultar als ilustrats, que en este P.V. tan incút i confós pels del blau, s'hauran de buscar én cresòl.

¡Ah!, se m'oblidava, vigiléu els acccents de les paraules: "cada paraula un accent i un accent per a cada paraula".

Besos i abraços del

"MAGIC DE HOZ"

LA CONJUGACIÓ VERBAL

Perfecte: yo vaig ser ... el president (¿Albiñana, 1.ª edició?).

Present: yo soc ... el president (¿Albiñana, repetició?).

Futur: yo seré ... el president (¿Albiñana? ¡Deu no ho vullga!).

Futur hipotetic: yo voldria ser ... el president (¿Monsonís?).

Imperfecte: yo era ... clandestí (¿Palamares?).

Pluscuamperfecte (mes que perfecte): el Papa he segút ... yo (¿Sanchis?).

Futur compòst: yo hauré canviat moltes voltes, pero esta no serà la darrera (¿Burguera?).

Passat proxim: yo he segút el president mes valencianiste de la Diputació (¿Carràu?).

Passat remòt: todo està atado i bien atado (anonim) deixem-ho estar com està.

Condicionat compòst: Si a Burguera el fan callar, Fuster desapareix i Estellés continua escribint 'eixa poesia', ¿Quién como yo?, hauria segút el primér català del P.V. (¿Ventura?).

PELEGRINS PER L'ESTAT

El pare Vicent Garcia està realisant una tasca, de misioner, en Galícia, per a reconstruir allí la cultura valenciana i que els gallegos retroben els llaços que des de sempre hem tengut én ells. Històricament, son valencians per unes repoblacions que hagueren no se quan, clar que dir-se gallegos es la seu manera de ser valencians.

*Des de Figueirido
én amor per a MURTA*

NOTES DE SOCIETÀT

Una de "teja":

Joà Fustér en un articul publicat en "¿Qué y Quiénes?" diu: "L'himne' me horroriza, comporta una carga política y reaccionaria en letra del Sr. Thous."

L'escriptor, advocat i català naixut en Suceca que abandonà "ostentosamente" sa cadira en el concèrt que's celebrava en la plaça major, d'esta població, al mampendre la interpretació de l'Himne Regional.

A mes afegí les següents paraules "L'himne' nos repugna. Yo soy ya demasiado viejo para ponerme a silbar como protesta: me fui y basta. Política por política, yo confieso la mia. La otra ya estaba." (col.).

¡Chel!, ¡res!, no's cregau que se n'anà per l'horror i la política, lo que li feia falta era la "teja", yo en eixes ocasions la duc en la buchaca. ¿Es que no llig Murta?

Una de "mantellina":

La tancada dels alcaldes en Quart de Poblet, ¿sabeu per qué no deixaren que entrara la prensa valenciana, ni informadors, ni fotografs?, puix perquè estaven fent un passe de modelets de "mantellines calaes" i clar, s'havia d'alegar alguna raó convincent, que la prensa no'ls tracta be. La solució la tenen ells.

Una de denominacions:

L'enúig del President per lo dels ous i tomaques, tampòc ha segút per l'acte de tirar-llis, sinó perquè eixos productes no duyen la "denominación de origen", i açò senyors, ¡no's pot tolerar!

SUCCESSOS

Una vaca dona llet tricolor (blava, roja, groga), la població no sap que fer-se én ella, si fer-li un monument o regalar-li-la al "primér ciutada del P.V.", ¡les dos coses!

AVÍS

¡Que aplegarà el dia i direu, ¿per a qué vull el trage?!, que enguàny encara estem arrere per tal de poder donar els premis Murta. Falten moltes pessetes. En la direcció de la revista me

dien que lo dificil no es crear un premi, sinó mantindre'l. ¿Serà de veres?

PHRASES POUR L'ÉTERNITÉ

Dels franquista paréix estar treta esta frase, lo mal es que està dita en l'actualitat, així Tierno Galván nos sorprengué én: "Los españoles no estamos preparados para el cambio." ¿I els politics?

(col.)

RECORDATORI

A tots aquells que vullguen dir-nos alguna cosa, els fas memòria que, en l'anterior número de Murta ixqueren les regles de joc, poden escriure'ns.

Ya em digueren ... "no escriurà ningú". A vore si en la revista s'enganyen i el professor Tierno també. ¡Que ara ya es pot dir tot! ... o quasi tot.

HIT PARADE

Continuém én la llista QUATRE PENDONS, les cançons que hui vos oferim estan pujant molt ràpides, han entrat esta setmana.

En el número sis:

Cançó: "J'ai t'aime moi nos plus ... Morella."

Cantautor: Josep "el correcamins".

Música: "De l'empastre".

En el número cinc:

Cançó: "Nou novies per a ... un estatut."

Cantant: "The nou magnifiques."

Música: "La novena."

Autor: "Alfons 'el chiquet del P.V.'"

Vocabulari Fullana

Per Josep Boronat Gisbert

La reedició del VOCABULARI ORTOGRÀFIC VALENCIA-CASTELLÀ del R. P. Lluís Fullana, O.F.M., ha posat en les meues mans, i en les de molts valencians, un instrument de treball desijàt fa molt de temps. L'esforç editorial de l'entitat culturàl Grup d'Acció Valencianista es d'agrair moltíssim.

Ans de referir-me a ell concretament, faré una digressió, fent front a que's puga dir que me'n vaig per les rames.

Si els valencians no tinguerem un sentit tan acusat del ridicul, una capacitat tan enorme de captar la comicitat i coentor de les coses i situacions que les tenen, no seriem tan temprats, tan timits i apoquits tocant a les nostres coses. No seriem tan poquí «chauvinistes».

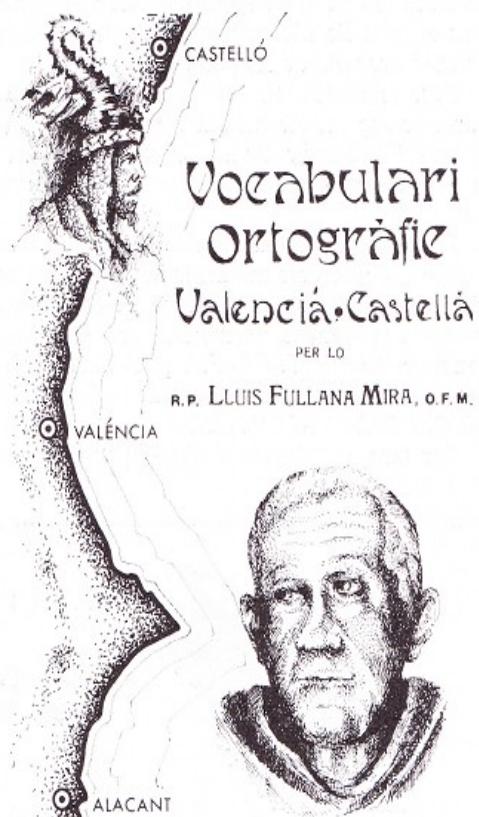
Quan es tracta de valuar —donar-li el valor que té— a algú, o a qualsevol cosa valenciana, nostra imaginació nos espeta a sentir que les paraules ponderatives de lo nostre, en boca nostra, produiran l'efecte que a nosaltros nos mou a riure quan escoltem als «chauvinistes» que proliferen en latituts mes septentrionals.

Estos dirien del P. Fullana que es «el salvador d'una llengua», «un home providencial», «clarivident», «providencial», «providenciàl», «obeint a una inspiració providencial», «un cas vertadèrament genial», «el geni», «savi que complica una missió», «obeint al seu rigor mental», etc., etc., —com Alexandre Galí escriu de Pompeu Fabra—, si Fullana haguera segut català.

Nosaltros si que podríem dir-ho del P. Fullana sense ridícula exageració, pero normalment matisém nostres lloances i no anem repetint-les machaconament a tothora.

El «chauvinisme» es un defecte del que fugim, del que devem fugir, perquè es una deformitat repulsiva. Pero mes repudiable es l'actitud dels qui, per por a una imaginària chança o per falsa modestia o més ahina per perea, deixem de propagar, donant-los el valor que tenen, les obres i persones valencianes de relleu prominent.

Molt hem dagrair al P. Fullana, el valencià de Benimarfull que dedicà gran part de sa vida, profundament i valentment, a l'estudi i poliment de la seua i nostra llengua valencia-

na. Entre moltes autres coses, hem d'agrair-li l'haver realisat este VOCABULARI, hu reimprés, sobre el que —deixant ya esta llarga digressió— presenta unes reflexions:

1. ES VOCABULARI, NO DICCIONARI

Diccionari es el llibre en el que, per orde comúnament alfabetic, es contenen i s'expli-

quen *totes* les diccions d'un idioma, o de mes d'u. En canvi, *vocabulari*, en l'apreciació corrent de la paraula, es *un cert conjunt* de paraules, un catalec no exhaustiu d'un idioma.

Per això no hem d'oblidar, en usar-lo, que es «vocabulari» i que, per tant, *li falten moltes paraules*. La llengua valenciana té mes de 45.000 vocables, encara que —com en totes les llengües— usém un número mes o menys voluminos segons el lexic personal o colectiu d'un determinat lloc o època o nivell lingüístic.

2. HA D'ACTUALISAR-SE L'ORTOGRAFIA

Es admirable l'esforç del P. Fullana recorrent a les fonts mateixes del llenguage viu, en els llocs del nostre Regne on millor es parla, fent els estudis filològics corresponents sobre l'origen i evolució de les paraules.

Pero així i tot, encara no havia pogut durar un aspecte essencialment variable en tota llengua, l'ortografic. De la «Gramàtica» de 1915 la «Vocabulari» de 1921, hi ha una llògica variació.

L'ortografia, essencialment *variable* en tota llengua, en diferents moments de la història ha d'actualisar-se. L'actualisació de les formes escrites en la Llengua Valenciana, ara, està compendiada en l'*ORTOGRAFIA* publicada per la Secció de Llengua i Literatura de l'*ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA*.

Per tant, en utilitzar el Vocabulari Fullana,

no hem de fer cas de l'ortografia. Importa deixar a banda la forma escrita si no s'ajusta a l'ortografia actualizada, i escriure la paraula segons esta indica.

3. NO TOTES LES PARAULES QUE DU SON RECOMANABLES

Hem de comprendre que, sent el Vocabulari una obra primerenca d'este tipo, en la recopilació de paraules que feu, podia haver-ne incluït *algunes no del tot recomanables* per al seu us actual, en mig d'una immensa majoria de bona llei.

4. PERO LA QUASI TOTALITAT DE LO QUE DU ES VALENCIA

Fullana mai renuncià a sos criteris sobre les diferències existents entre el valencià i el català. I, a pesar de son esperit conciliador, sempre va dominar en ell son esperit valencià, valencianissim.

D'ell diu Andrés Ivars: «Rebuja el P. Fullana les maneres d'escriure d'alguns escriptors valencians, que enlluernats per les normes usades en Catalunya, les preferixen a les nostres...»

Per això, i per l'honestitat que clareja en tota sa vida, podem creure que, quan diu que presenta «quaranta cinc mil *paraules valencianes*», son totes d'us en la llengua valenciana, i no atra cosa, i en la quasi totalitat, acceptables.

MARISQUERIA
KAYUKO II

Verge, 2 - Telefon 284 01 37 - GRAU DE GANDIA

estudis j. a. vidal - foto industriàl

ESTUDIS I OFICINES

Ctra. Reial de Madrid, Km. 234 - Tels. 156 04 54 - 156 04 58 - ALBAL (València)

De la meua fullaraca

Per Josep Sànç Moia

(Continuació)

SETEMBRE

1. Ya va perdent el vigor.

Ab la predestinació de Nosta Senyora, comença la rialla sorollosa i esclatant d'este mes coromullí de festes marianes i rurals, les quals refleixen el goig de l'abundància en l'arreplega de les collites i el trafec de la verema. La bendició del Senyor ha daurat els arrossars.

2. Ufanitat marcida.

Ya van crispant-se les fulles. El sol xardorós ab els seus besos, les ha vestides d'or per al saràu de la Tardor. Llaugeralement assagen la primera dansa, i les mes incautes, creent-se palometes, alcen el vol, planegen i cauen a terra.

3. No bull ni crema.

En la seua pròpia febra va consumir-se l'Estitiu. L'arpa del bosc va pacificant el sacseig; i el brumir dels insectes esdevé feble com un desmà, puix que en la fornàl cansada, només espurnegen les últimes guspires de la canicula agonant.

4. Retorn.

La veu muda, el soroll, callanté, diluïnt-se, fent-se prim i silencios, desvanint-se com el perfum dels pins i ciprers; l'alegria, somorda i el recòrt viu, son el sediment d'un dia felic. El poble blanc i adamascat, vestit de festa, me l'emporta al si, i ab la ullada plena, una vegada mes sadollat de pe-sar, torna a la ciutat.

5. Tagoriana.

El sol, ab tot l'esplendor i magestàt glorirosa que Deu li ha donat, no es mes important que el menut recent naixut, que precisament es belluga en el bressol. Quan Deu ha encés esta guspira de vida es que encara espera alguna cosa de l'home.

6. Naturàl, no està preparada.

Encara que cristians, som una família de malavinguts. Teòricament tots som germans, pero encara la mentalitat nostra no ha acceptat el perfecciónamet evangelic d'amar-se uns als autres, efectivament i pràcticament. ¿Cóm podrà la senyoreta colegiala

allargar la seu fraternitat al malaurat ple llagues que jau baix del pont sense mes coixí que un cudol?

7. Mare de qui el mon sosté.

¡Oh, Mare de Deu del Puig! ¡Oblidada patrona dels valencians! Les set estrelles anuncien la teua glorirosa troballa, i la campana que et servia d'estòig de nou volteja d'alegria. La nostra rueda nos ha tornat sorts. ¿El Puig? ¿El Monasteri? ¿L'ermita de Sant Jordi? ¡Coses de l'antigor!

8. ¡Ya despunta!

Hui al descloure's els céls, iquina bandada d'àngels devallava cap a Nàsserat! Ana, gràvida, ha donat a llum i la seu resplendor ha omplít la terra, sobre la qual ha seguit transplantada des de l'Empiri, la Concepció Immaculada de Maria, com a primer pas en la redenció de l'home.

9. L'infèrn desfermat no para.

Ara matéix, com en els temps mitològics, seguix l'home destapant caixes pandoresques de destrucció i mort. El ventall de la guerra atia l'odi, escampant venjançes i recollint tempestes de metralla i sanc. Va la mort dallant i l'antorchà que havia d'iluminar, fa el seu nou comès incendiari.

10. L'eterna maravella.

Cada dia, al despuntar l'albada, es renova la miraculosa resorgir a la vida, i l'home, feixú de cansament que yo era, al llibertar-me de la tenebra i després del despertar, em troba ab un altre yo rejuventit, festiu i optimista. I es que el Senyor em prodiga de bens, donant-me el sol per llàntia i la lluna per mineta.

11. Moderació.

No alcéu tanta pols ab els vostres desgavells, que m'esborréu la visió del cel. L'ànima demana als sentits moderació, pero ells, folts, voldrien correr sense fre en alegre orgia. Malaventurat d'aquell que no usa les regnes i únicament els esperons.

12. Maria i Mare.

Heus ací dos noms afalagadors, enchisers i sadollats de tendresa. Dos bresques d'on chorra la dolça mel de nostra parla, i inclús son com el moll de l'os de la nostra manera de ser; pero que la vanitat va disfrazant i

bandejant estos carícies, per unes faves ben cinematograferes.

13. La Providència nos somriu.

Cantem-li a l'arròs, bell i ros com arena aurifica; cantem-li a la gramínia de corfa d'or i gra de nacre, puix que ya està escampat en l'era, on s'assoleja com un gran senyor després del bany.

14. I ara, replegueu les ales.

Pleguéu ya les ales, bandada de palometes, i ajunteu-vos a l'entorn de la mestra. Ya n'hi ha prou de correr l'andola, companyers de pinsans i teuladins, puix que les espigues estan recollides i els fruits marcits. El Mestre vos donarà del bon past i dels sabrosos fruits de Minerva.

15. Quan el núvol tapa el sol.

L'opressió no te prendrà mai si et mereixes la llibertat. Si se't persegüix per la injustícia, la justícia de la teua raó et dignificarà fent-te lliure, a pesar de que estigues oprimit.

16. A pesar de tot, l'or lluix.

La mentira, quan vol atacar a la veritat, es disfressa de veritat, deixant-se, no obstant, les orelles fora. També a la justícia la vol suplantar el sofisme. La llibertat, ja!, queda oprimida i lligada ab garlandes de flors de drap i fil d'aràm.

17. I els claus també.

Hui el Mont Alvernà ha recobrat son estat de gràcia, puix que la mansa, amor i pobresa han fet florir els abrulls i ha acariciat a la salvagina. Francesc te allí la seua cabanya, i fins a ella devallà el Serafí Altà i Crucificat, per a estigmatisar-li com a penya d'amor, el sello de les cinc lla-gues.

18. Ni la bossa de Sant Tomàs.

Carissim: he de confessar-te el meu pecat. Mon cor no es tan tendre i misericordiós com la caritat demana. No em mou la compassió fins a besar la ma del que, implorant, em demana l'almoina per l'amor de Deu. Pero hi ha vegades que, per un miserable dinér, el que em demana em retorna tot un tresor de tendrees.

19. ¡Quin be de Deu!

Suau i amorós es l'Estitiu en sos

acabatalls. La ciutat, espavilada, comença a reviscolar-se; i en l'horta ha fruitat la bendició dels camps. En la casa del llaurador, el trespol ha quedat amagat de penjarolles. Melons de tot l'any i tomaques d'Hivern son el pali i dosser ab el qual es resguarda. Pels balcons i finestres aguaita la cara redona de les carabasses, i les cambres obertes de bat a bat, golafres de llum i aire.

20. Inclús la lleixa està ben posada.

Lliureu-me de la tenebra, però no de l'ombra, puix per ella coneixeré la gràcia de la llum. ¿On estarà el perfum de la virtut sense el contràst del vici? Del pecat regala la bava verinosa, com de la virtut la compassió, que fa de l'home criatura sublim.

21. L'amor es vida.

Amém, puix que l'amor està curullat de vida. Es pot amar a Déu per mig de les seues criatures. ¿I qui elixir mes suau i embriagador que l'amor? ¡Amém! Amém fins al sacrifici, puix que del ver amor brolla la caritat.

22. La humilitat.

La cascada crida, el riu murmura, la séquia canta, la font riu i el brollador descapdella una pregària. L'ona en la platja besa; en el port chapoteja, en la costa rocosa brama; i en alta mar chillia. Pero la gota menuda, humil i mansa, va foradant la pedra o perpetuant-se en fermsa estalactita.

23. Després ve el clam.

Alcém barricades contra ncsatres mateixos, i quan no, nos tirém la terra als ulls. Ya cegos, anem lamentant-nos de la desgràcia, la malaventura, el fat, el destí... ¡i qué se yo! Tot menys, obstinats, reconeixer que els obstacles del camí foren posats per la nostra torpeza.

24. ¿Maria? Perpètua mercé

Celebrém hui, ho poble gran, la benaurada obra de rescàt i amor de Sant Pere Nolasc i En Jaume I, baix l'advocació de Nostra Senyora de la Mercé. I alamon de recorts que nos du esta festa, la qual nos fa mirar de nou cap al Puig de Santa Maria.

25. Inclús sos antoixos son amables.

La gràcia innata d'eixa criatura vulnerable que Déu nos ha donat per companyera, certament que nos te enchi-sats. ¡Quines extravagàncies mes incomprendibles! Pe'xo sempre atractiva com una flor, dolça i falaguera, delicada i forta en la dolor... I esdevé mare, i en eixe moment, reverència i acatament a la regina.

26. Rebrota el jove i mor el vell.

Les fadrines depositen un ataút blanc i els fadrins aconsolen a l'enamorat donzell. La flor troncada esdevingué cendra i el plançó tornà a conèixer la Primavera. Tallaren-li la soca a l'arbre vell, i morí l'arail, mes que de dolor, d'enyorança.

27. Bolets que semblen idees.

Ni curosos ni fetillers, nos deixém

anar mantes vegades per un fetichisme grotesc, que nos obliga a encensar ídols de peus de fanc i ventre de Buddha. Pero com tot lo que es fals, de tart o de pronte, rebenten de canitá i d'ells ix un simi fent carasses, o una rata penada giravoltant entre dos clitors.

28. Si no cal plorar...

Sense convulsions, sense tempestes, sense passions, sempre el camí planer i el cel blau, ¿qué seria la ielicitat sinó un estàt d'uniforme tranquil·litat, una benaurança esmortida i sense alegries? També l'home, com l'arbre, necessita del vendavàl que l'abatole per a què els fruits arriben a tota plenitud i gràcia.

29. A Miquel Adlèrt Nogueròl.

Vine, amic, i beu en la conca de la meua ma el vi generós de l'amistat, puix que no he trobat copa mes digna de l'estima que et servia el meu cor. El rent del meu pa ha fermentat en el biscuit propici dels nostres anhels. Pren-ne un bocí i saborejal'; sabràs fins on arriba la meua devoció.

30. La rialla s'ha apagat.

Heus ací acabat este mes suau i dolç, falaguér i somrient com una carícia de chiquét. Sant Jeroni tanca la porta i Santa Teresa del Jesusét passa el forrellat, deixant-nos en el llindar d'octubre. Despedim-lo, que prou nos plau d'enyorar-lo.

(Continuarà.)

INDUSTRIAL

VELA

V. VELA CARMELO

FABRICA DE JOIERIA

VENDES AL PER MAJOR

Monges de Sta. Caterina, 8, 1.^a

Teléfon (96) 321 69 26 (4 línies)

VALÈNCIA (2) - ESPANYA

Raconét de la llengua valenciana

Per Miquèl Adlert Nogueròl

Del meu vocabulari, inedit

ANDÉN i no ANDANA

Andén es la forma viva valenciana en el sentit ferroviari, presa del castellà al principi d'havér ferrocarril.

Andana en la llengua valenciana té el significat de departament superior d'una casa de camp, destinat a guardar les collites, i, on es criaven, a tindre per als cucs de la seda, els canyisos.

El sentit ferroviari d'*andana* es una invenció de Fabra, per analogia a uns significats referents al camp que té en Catalunya, com pot vore's en la pàgina 32 del volúm VII de «*Converses filològiques*» (edició Barcino) on fa l'invent, l'explica i dona la definició que després duria a son diccionari:

El «Diccionari Català-Valencià-Balear», en l'edició de 1930 del *andén* i, encara que firma Moll, se suprimí en l'edició pancatalanisant de l'any 1968.

Andana es un cas més de diferència semàntica entre la llengua catalana i la llengua valenciana.

COLAPSO i no COLLAPSE

Colapso es un neologisme científic, medic, d'invenció moderna com ho demostra que en el diccionari Escrig-Llombàrt i el vocabulari Fullana no el duen. Creàt el neologisme en castellà, el valencià l'adoptà sense modificacions. Pero el binomi Fabra-Institut d'Estudis Catalans o Institut d'Estudis Catalans-Fabra el modificà, pel prurit de no semblar-se al castellà: i li geminà la *l* i li canvià per *e* la *o* final, pel sant horror català a la *o* àtona final.

No duen, no ya *collapse*, clar, sinó tampòc

colapso ni el vocabulari Fullana ni el diccionari Escrig-Llombàrt, per la modernitat del neologisme.

COMPANYÉR, -ERA i no COMPANY COMPANYÓ

Companyér es forma valenciana viva junt a *companyero*. Les dos formes clàssiques son *company* i *companyó*, les dues mortes en el valencià, encara que s'hagen gastat en literatura.

Companyero es castellanisme evident, però antic, puix que «Diccionari Català-Valencià-Balear» el registra en 1661, i diu que son preferibles *company* i *companyó*. I no du *companyér*, encara que el registra en Llorente en l'article *companyero*. El diccionari Escrig-Llombàrt du les quatre formes citades, i el vocabulari Fullana *company*, *companyér* i *companyó*.

A la vista de lo expòst crec que la forma que devém usar es *companyér*.

COMPANYERISME i no COMPANYONIA COMPANYONATGE

Companyerisme es la paraula viva valenciana que duen el diccionari Escrig-Llombàrt, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear», que no arriba a dir-li castellanisme, sinó, només, en l'etimologia, «*pres del castellà compañerismo*».

CHISTE i no ACUDIT

Chiste es la forma viva valenciana. Per això es la que du el vocabulari Fullana. *Acudit* es una invenció moderna dels catalans, que lo que diuen es *xisto* (pronunciat *chistu*) en l'article del qual diu «Diccionari Català-Valencià-

Balear» que es castellanisme i diu que *xiste* es «*castellanisme encara més inadmissible*» que *xisto*.

Naturalment, el vocabulari Fullana la forma que du es *chiste*.

El diccionari Escrig-Llombàrt volgué fer una valencianisació i posà *gist*.

CHISTÓS, -OSA

Es la forma viva valenciana que du el vocabulari Fullana (el diccionari Escrig-Llombàrt du *gistós*), i el du «Diccionari Català-Valencià-Balear», clar, grafiat *xistós*.

De la paraula inventada pels catalans: *acudit*, no n'inventaren el corresponent adjetiu. ¿Tan gran esforç fón la invenció d'*acudit* que ya no pogueren inventar «*acuditós*»?

ECLIPSE i no ECLIPSI

Eclipse es la forma viva valenciana, que duen el diccionari Escrig-Llombàrt, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear».

EMPENACHADOR, -ORA

Vid. EMPENACHAR.

EMPENACHAMENT

Vid. EMPENACHAR.

EMPENACHAR i derivats

Es paraula viva valenciana que duen el diccionari Escrig-Llombàrt (mal grafiada: *empenajar*) i el vocabulari Fullana.

Vid. PENACHO.

FAVORIDOR, -ORA igual que AFAVORIDOR

Vid. FAVORIR.

FAVORIMENT

Vid. FAVORIR.

FAVORIR i derivats igual que AFAVORIR

Favorir no solament es tan clàssica com afavorir, sinó també forma viva valenciana.

Es la que duen el diccionari Escrig-Llombàrt i el vocabulari Fullana. De les dos, «Diccionari Català-Valencià-Balear», que les du, registra *favorir* en l'Spill del valencià Jaume Roig.

FÉRETRON i no FÉRETRE

Féretrona es la forma viva valenciana, i lo que se ha dit sempre. Perqué es com s'ha dit sempre, es com la du el vocabulari Fullana.

Féretre es una invenció catalana moderna, i per això, «Diccionari Català-Valencià-Balear» només la registra en Espriu.

The advertisement features a black and white photograph of a ball valve on the left. To the right of the valve, there is a circular logo consisting of concentric circles. Below the logo, the word "arco" is written in a bold, lowercase sans-serif font. Above the valve, the text reads: "De venda en els millors establiments del ram". Below the valve, the text lists product features: "VÀLVULES D'ESFERA", "PAS TOTAL", "PER A GARANTIR", "LA CONDUCCIÓ", and "DE QUALEVO FLUIT".

Féretre es un cas mes de les invencions catalanes, per aquell prurit de no semblar-se al castellà, que diu «Diccionari Català-Valencià-Balear» en la paraula *modo*.

GARSAR i derivats igual que GARSEJAR

Es també paraula viva valenciana, que la du «Diccionari Català-Valencià-Balear».

Vid. GARSEJAR.

GARSEA i no GARSESA

Es paraula viva valenciana que la duen el diccionari Escríg-Llombàrt, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear», que la reconéix com a forma valenciana, posant-la com a tal a continuació de l'entrada *garresa*.

Vid. GARSEJAR.

GARSEIG i no GUERXADA

Es paraula viva valenciana, que la duen el diccionari Escríg-Llombàrt, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear», que la reconéix com a forma exclusiva valenciana.

Vid. GARSEJAR.

GARSEJADURA

Vid. GARSEJAR.

GARSEJAMENT i no GUERXAMENT

Es paraula viva valenciana, que la duen el diccionari Escríg-Llombart i el vocabulari Fullana.

Vid. GARSEJAR.

Formageries CUQUERELLA I HIDALGO

«Tronchón» curàt i tendre - MANCHEGO
«Barras» i coques de formache

Representant: JOSÉ R. GREGORI VICTÓRIA
Legionari Bernabéu, 15, 3.º, 6.º
Telefon 287 40 27

GANDIA

GARSEJAR i derivats i no GUERXAR ENCONCAR

Es paraula viva valenciana en el sentit castellà *alabear*, que no té equivalent exacte en català.

La duen el diccionari Escríg-Llombàrt, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear».

Vid. GARSAR.

JUÍ i no JUDICI

Juí es la forma viva valenciana, única que he oït en el quasi mig segle de ser professional del Dret.

Juí la duen el diccionari Escríg-Llombàrt, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear» que el registra, entre altres, en Ausias March, lo que encara avala mes a *juí* el ser també classic, i pot ser per això també va en el Fabra, enviant a *judici*.

JUICIOS, -OSA i no JUDICIOS

Vid. JUÍ.

OASIS i no OASI

Oasis es la forma viva valenciana. No solament la duen el diccionari Escríg-Llombàrt, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear», sinó que l'últim du d'entrada: «OASI o OASIS» i els dos texts moderns on la registra duen també *oasis*. ¡Mala sort de la invenció *oasi*!

PARAÍS igual que PARADÍS

Paraís no solament es també forma viva valenciana, sinó clàssica que, per citar només el mes antic, registra en Llull «Diccionari Català-Valencià-Balear». El qual, a més de donar entrada pròpia a *paraís*, enviant a *paradís*, en este l'entrada es: «1. PARADÍS (o paraís).»

Duen també la forma *paraís* el diccionari Escríg-Llombàrt i el vocabulari Fullana.

PENACHO i no PLOMELL

o

PLOMALL

Penacho es paraula viva valenciana; i clàssica que «Diccionari Català-Valencià-Balear» registra precisament en un text valencià: «Tirant lo Blanch». També la duen el diccionari Escríg-Llombàrt (mal grafiada: penajo) i el vocabulari Fullana. No es castellanisme, com, segurament, la considerà Fabra, sinó italianisme: de *penacchio*. En castellà es *penacho*, en portugués es *penacho* i en francés es *panache*.

REBALS iguàl que EMBASSADA
EMBASSAMENT

Es paraula viva valenciana que «Diccionari Català-Valencià-Balear» replega com a exclusiva de la llengua valenciana, en la que, a més del sentit propi, te, figuradament, el de provisió i abundància de diners o d'atra cosa.

També duen *rebals* el diccionari Escríg-Llombàrt i el vocabulari Fullana.

Vid. REBALTSAR.

REBALSABLE iguàl que EMBASSABLE

Vid. REBALTSAR.

REBALSAJOR, -ORA iguàl que EMBASSADOR

Vid. REBALTSAR.

REBALTSAR i derivats iguàl que EMBASSAR

Es paraula viva valenciana que «Diccionari Català-Valencià-Balear» replega com a exclusiva de la llengua valenciana, i que te el sentit d'arreplegar lo que constituíx el significat de *rebals*. I no diu que siga castellanisme.

També duen *rebalsar* el diccionari Escríg-Llombàrt i el vocabulari Fullana.

Vid. REBALTSAR.

SORIÉR, -ERIA i no TAFANER

Vid. SORIEJAR.

SORIERIA i no TAFANERIA

Vid. SORIEJAR.

SORIEJAR i derivats i no TAFANEJAR

Es forma viva valenciana, oïda per mi repetidament en la part septentrional del Regne de València. «Diccionari Català-Valencià-Balear» la replega com a forma valenciana i la registra, precisament, en les terres nòrdiques valencianes.

SUNY

Vid. SUNYO.

SUNYO

Es paraula viva, exclusivament valenciana, i per això «Diccionari Català-Valencià-Balear» no la registra mes que en terres valencianes. També du la forma *suny* que es l'única que figura en el vocabulari Fullana. El diccionari Escríg-Llombàrt du les dos.

La forma *sunyo* l'he oïda molt, sobre tot en Albaida.

SUNYÓS, -OSA

La duen el diccionari Escríg-Llombàrt i «Diccionari Català-Valencià-Balear».

Vid. SUNYO.

Calàix de les paraules

El que coneix paraules valencianes de pocs, pot fer que no's perguen enviant-nos nota de la paraula, el significat i el poble o comarca on la diuen. Tot lo que repleguem serà material per a aportar a l'Acadèmia de Cultura Valenciana.

Com a acuse de recibo i per a estimular d'uns altres, publicarem el nom i la població de son domicili de qui nos envie paraules a:

M U R T A

Calàix de Paraules

Cronista Carreres, 9, 7.º-G

VALÈNCIA-3

Nos han enviat paraules:

Joan A. Pérez Garcés. València.

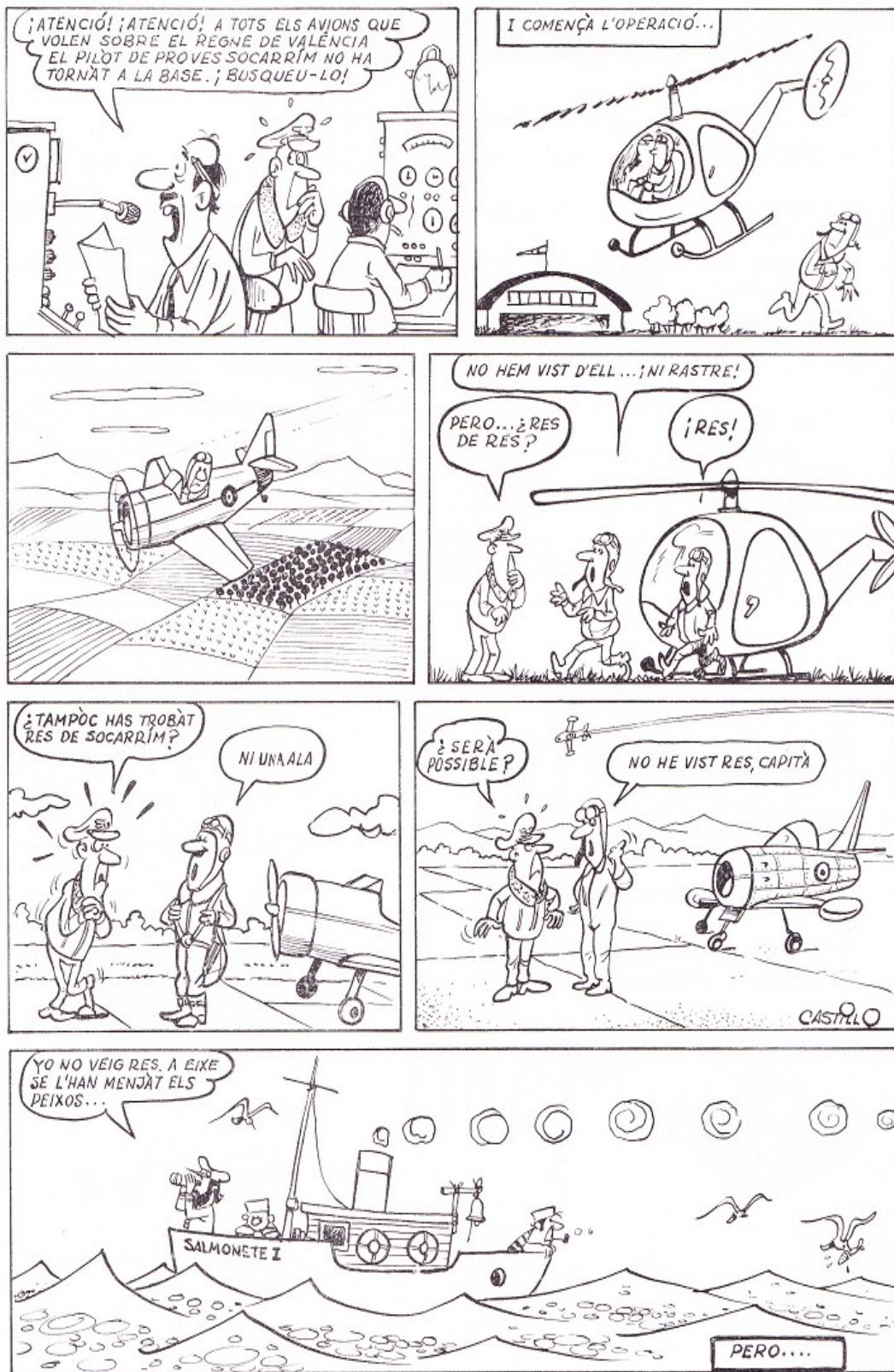
Miquel-Àngel Landete Sellés. València.

Francés Ruiz López. València.

Salvador Rocher Tarrasó. Alcoy.

PREMI ANGEL VILLENA 1979

(Continuació de SOCARRÍM)

(Se continuará.)

Distribucions DONET

ALMACENISTE - MAJORISTE

Llet RAM

Gaseosa CONGA

Vins Carinyena SAN VALERO

Xampany MARQUÉS DE MONISTROL

BEGUDES I LICORS

Alcázar, de Toledo, 45

Telefon 152 00 30

CULLERA (Valéncia)

CENTRE DE JARDINERIA SANT VALERO

PLANTES - ABRES - PRODUCTES FITOSANITARIS

Telefon 120 19 50

Direcció telegràfica: JASVALERO

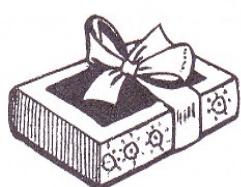
Telex 62130 JASV - E

Carretera Nacionàl 340, Km. 234

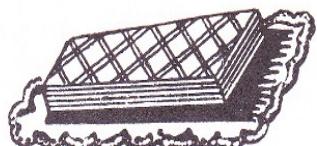
BENIPARRELL

(Valéncia)

Pastisseria - Confiteria

Marti

ESPECIALITATS EN:

CONVITS, BODES,

COMUNIONS, ANIVERSARIS

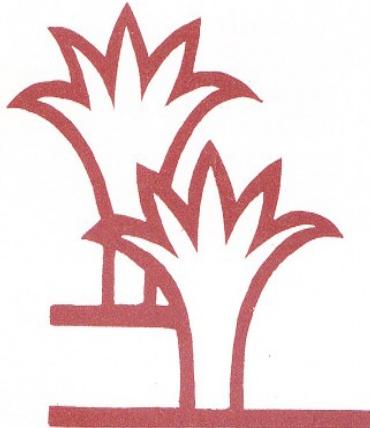
Telefon 284 19 14 - GRAU de GANDIA

APARTAMENTS

VISITE
PIS
PILOTO

**Des de 200.000 pessetes d'entrada
i el preu d'un lloguér mensual
hi ha apartaments d'una, dos i
tres habitacions**

**Zones verdes,
parc infantil,
parking: tot acabat,
pistes de tenis iluminades.
I les piscines én l'aigua iluminada.**

BREZO NOVA CANET està junt a Canet de Berenguer (la millor platja natural de València). Exàctament a 35 km. per l'autopista de Barcelona, l'accés mes rapit de València. I sense peage.

PROMOTORA CANET, S. A.

Conde Peñalver, 17
Tel. 401 17 50
MADRID - 6

Cronista Carreres, 9, baix, esq.
Tel. 321 44 20
VALENCIA - 3

En urbanació
CANET DE BERENGUER

Excm. Sr. D. Lluís Suñer Sanchis
Director-Proprietari
Medalla d'Or de la Ciutat d'Alzira
Encomenda de Número al Merit Agrícola
Medalla al Merit en el Treball

Panoramica de tres de les huit factories que
constituyen en Alzira el complex industrial

Avidesa

Per l'organització socioeconòmica d'Avidesa, ben fer
industrial, cuidada qualitat i presentació dels seus
productes, li han seguit concedides les següents
distincions:

- 1964 Empresa Exemplar
- 1970 Medalla d'Honor de la Fira Mundial de l'Avicultura
- 1972 Diploma d'Honor de la Fira Internacional del Camp
- 1977 Trofeu International de Turisme i Hosteleria
- 1978 Trofeu de la Comunitat Europea
- 1978 Trofeu International Alimentació Europa
- 1978 Trofeu International a la Qualitat
- 1978 Trofeu a la millor imatge de Marca
- 1978 Maxim Trofeu al Foment del Deport Nacional
- 1979 Trofeu International de Turisme i Hosteleria

Des dels seus principals l'Empresa es dedica a la producció integrada d'aus: producció de piensos, recria de reproductors, producció d'ous fecundats, incubació, recria de broilers, depollador de pollastres, congelació de les canals i comercialisació per mijos propis dels pollastres congelats.

Anexa a esta activitat, pronto es crea una moderna fàbrica de gelats que comprén tota la gamma de geladeria industrial i que igualment comercializada pels mijos propis se destina al consum d'establiments d'hosteleria, alimentació i consum domèstic.

Al mateix temps es desenvolupa una moderna fàbrica de plats preparats que permet un millor aprofitament de les parts nobles de les canals del pollastre, que oferix una variada gamma de productes: croquetes, carns empanades, hamburgueses, llonganisses, a mes del pollastre Al'Ast.

Pels mateixos mijos de distribució oferix, igualment Avidesa, una selecció de vegetals congelats d'esmerada qualitat que permet a l'Empresa un perfecte abastiment del mercat. Huit factories integren l'Empresa, totes radicades en Alzira (Valencia), que comprenen totes les facetes de producció, laboratoris, control de qualitat, cambres i tallers per a muntage i manteniment de les instalacions.

Tanca el cicle una immensa ret de vehicles frigorífics i congeladors que distribuïx harmònicament per tota la nació, per mig de les seues delegacions, arriben als ultims ràncons de nostra geografia.

*Pollastres - Gelats - Verdures
Plats Preparats*

Es una industria... LUIS SUÑER - ALCIRA